

Gran Companyia Catalana

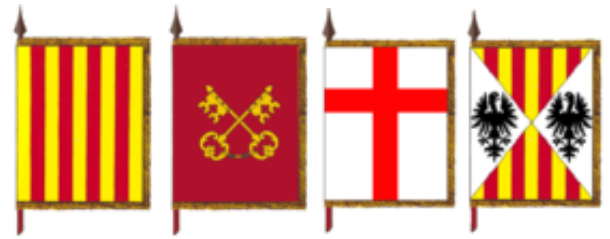
De Viquipèdia

La **Gran Companyia Catalana** (*Exercitus francorum*,^[1] *Societatis exercitus catalanorum*,^[2] *Societatis cathalanorum*,^[3] *Magna Societas Catalanorum*)^[4] fou una companyia de mercenaris creada el 1303 per Roger de Flor i formada majoritàriament per almogàvers aragonesos i catalans veterans de la Guerra de Sicília.

La Gran Companyia arribà a estar formada per uns 6.500 almogàvers i va ser contractada l'any 1303 per l'emperador Andrònic II Paleòleg per lluitar contra els turcs otomans que amenaçaven l'Imperi Bizantí. El 1305, després de 2 anys de victorioses campanyes contra els turcs, el fill de l'emperador bizantí ordenà l'assassinat de Roger de Flor i l'extermini de la Companyia; malgrat perdre el seu cabdill i gran quantitat dels seus efectius, la Companyia sobrevisqué i es feu forta a la regió de Tràcia, des d'on declarà la guerra contra l'Imperi Bizantí en l'anomenada Venjança Catalana. Durant dos anys la host almogàver es lliurà a una guerra de devastació i desolació del territori bizantí. La Gran Companyia visqué aleshores un període de confrontació interna provocat per les disputes pel cabdillatge i els interessos de les potències estrangeres per tal d'assolir-ne el control. Després d'aquest període de confrontació interna, la Gran Companyia abandonà la Tràcia i es desplaçà cap a Grècia on fou contractada pel Duc d'Atenes; finalitzat el servei, aquest no els volgué pagar allò que havien acordat, i la Companyia declarà la guerra al duc, que fou derrotat. La Companyia prengué el control del Ducat d'Atenes, ampliant posteriorment els seus dominis fins a la Neopàtria, on s'establiren com a senyors feudals. Ambdós ducats restaren en mans de la Gran Companyia durant aproximadament un segle.

« Els fa invencibles llur sol aspecte i amb llurs propis cossos confirmen les mutilacions de l'Hidra. Car ni aquestes ni la privació de membres conté sa embranzida, sinó que si els talles una mà combaten amb la que els queda, si els talles les dues lluiten amb els peus, no sentint la manca de membres sinó només no poder usar de sa destresa, (...). Fins a tal punt valoren en res morir en el combat i sortir amb el cos il·lès de la topada de les armes que moltes vegades consideren fins i tot aquesta sort com un ultratge en la seva impetuosa fúria, » sense que res abasti a deturar-los...

Gran Companyia Catalana

Data de lleva:	1303
Dissolució:	1318 - Es constitueix en República Militar a: <ul style="list-style-type: none"> * Ducat d'Atenes * Ducat de Neopàtria
Arma:	Unitat expedicionària combinada: Cavalleria, Infanteria i Armada
Estructura:	<p>Companyia de Roger de Flor</p> <p>1.500 homes a cavall (cavallers i escuders)</p> <p>4.500 almogàvers</p> <p>1.000 mariners</p> <p>36 naus amb les seves tripulacions</p> <p>Reforços de Bernat de Rocafort (1304)</p> <p>200 homes a cavall</p> <p>1.000 almogàvers</p> <p>Reforços de Berenguer d'Entença (1305)</p> <p>300 cavallers</p> <p>1.000 almogàvers</p> <p>Reforços de Ferrando Eximénez d'Arenós (1306)</p> <p>1 galera</p> <p>80 almogàvers</p> <p>Comandants</p>
Comandant:	(1303-1305) Roger de Flor (1305-1306) Berenguer d'Entença (1306-1308) Bernat de Rocafort (1308-1311) Tibald de Cepoy
Oficials destacats:	<i>Manescal (1303-1304)</i> Corberan d'Alet <i>Manescal (1304-1305)</i> Bernat de Rocafort <i>Almirall de la flota</i> Ferrando d'Ahones <i>Mestre Racional</i> Ramon Muntaner
Cavallers:	Ferrando Eximénez d'Arenós Pero d'Oros Martín de Logran Ramon Alquer Ramon de Tous Bernat de Roudor Guillem de Siscar Guillén Pérez de Caldés Ximeno d'Albero Ferrando Gorí Peric de Na Clara Bernat de Ventaïola Guillem de Bellver

Contingut

- 1 Les fonts
- 2 Situació geopolítica de la Mediterrània Oriental
 - 2.1 L'Imperi Bizantí des del segle V fins al segle XIII
 - 2.2 La Casa d'Anjou i la presència dels francs a Grècia
 - 2.3 La invasió turca i els emirats islàmics
 - 2.4 La Corona d'Aragó i l'Imperi Bizantí
- 3 La Companyia
 - 3.1 Els Almogàvers
 - 3.2 Creació de la Companyia i Expedició a l'Orient
 - 3.3 Arribada a Constantinoble i noces de Roger de Flor
 - 3.4 La Massacre dels genovesos
- 4 Guerra contra els Emirats dels turcs Oghuz
 - 4.1 La campanya dels bizantins contra els Emirats dels turcs Oghuz
 - 4.2 Batalla del riu Cízic
 - 4.3 Hivernada de 1303 a 1304 al Cap de l'Artaqui
 - 4.4 L'enfrontament amb els mercenaris Alans
 - 4.5 Batalla de Germe
 - 4.6 Batalla d'Aulax
 - 4.7 Execucions, contribucions de guerra i ocupació de Magnèsia
 - 4.8 Batalla de Tira
 - 4.9 Arribada de Bernat de Rocafort i contribucions de guerra a Efès
 - 4.10 Batalla d'Ània
 - 4.11 Batalla de Kibistra
- 5 Traïció bizantina
 - 5.1 Setge de Magnèsia
 - 5.2 L'ofensiva del Segon Imperi Búlgar
 - 5.3 Hivernada de 1304 a 1305 a Gal·lípoli
 - 5.4 L'arribada de Berenguer d'Entença

García Gómez de Palacín

Almogàvers: Adalill Pero Llopis
Adalill Arnau Miró
Adalill García Vergua
Joao Peris

Guerres i batalles:

Guerra contra els Emirats turcs

*Batalla del riu Cízic 1303

*Batalla de Germe 1304

*Batalla d'Aulax 1304

*Batalla de Tira 1304

*Batalla d'Ània 1304

*Batalla de Kibistra 1304

Traïció Bizantina

*Setge de Magnèsia 1305

*Massacre d'Adrianòpolis 1305

*Batalla de Gal·lípoli 1305

Guerra de la Venjança Catalana

*Batalla d'Apros 1305

*Setge d'Adrianòpolis 1306

Guerra contra el Duc d'Atenes

*Batalla del riu Cefis 1311

Cultura militar:

Patró catòlic Sant Jordi

Lema: *Aragó, Aragó!*
Desperta Ferro!
Via Sus! Via Sus!
Sant Jordi! Sant Jordi!
Salve Regina!

- 5.5 Assassinat de Roger de Flor i la massacre d'Adrianòpolis
- 5.6 L'extermini de la Companyia i la Batalla de Gal·lipoli
- 6 Guerra de la Venjança Catalana
 - 6.1 Setge de Gal·lipoli
 - 6.2 "Ferida" i captura de Berenguer d'Entença i de Montcada
 - 6.3 Batalla d'Apros
 - 6.4 Domini de la Tràcia
 - 6.5 L'extermini dels Alans i atac genovès a Gal·lipoli
 - 6.6 Turcs i Turcoples s'afegeixen a la companyia
- 7 Retorn de Berenguer d'Entença
- 8 Divisió de les forces catalanes: l'arribada de l'Infant Ferran de Mallorca
 - 8.1 Atacs als monestirs del Mont Athos
- 9 Guerra contra el Duc D'Atenes
 - 9.1 Batalla del riu Cefis
- 10 L'Infant Ferran de Mallorca i la conquesta del Principat d'Acaia
- 11 Les repúbliques militars catalanes
- 12 Incorporació a la Corona d'Aragó
- 13 Cronologia
- 14 Guia geogràfica
- 15 Testimoniatges sobre la presència de la companyia^[Nota 20]
- 16 Reparació històrica de Catalunya a la comunitat grega d'Athos
- 17 Notes
- 18 Referències
- 19 Bibliografia
 - 19.1 Obres citades
 - 19.2 Altres obres
 - 19.3 Novel·les de ficció històrica
- 20 Enllaços externs

Les fonts

Crònica de Ramon Muntaner

Per poder conèixer els fets militars viscuts per la Companyia Catalana d'Orient a l'Imperi Bizantí, la font bàsica d'informació és la Crònica escrita per Ramon Muntaner (1265-1336) entre els anys 1325 i 1329. La crònica explica els fets des de l'engendrament de Jaume I d'Aragó (1207) fins a la coronació d'Alfons IV d'Aragó (1328). Pels regnats de Jaume el Conqueridor i el Pere el Gran, Ramon Muntaner es basà en cròniques anteriors a la seva vida. La part central de la seva crònica però, descriu els fets que li foren coetanis: els regnats d'Alfons III d'Aragó (1285-1291) i de Jaume II d'Aragó (1291-1327), de Jaume II de Mallorca (1276-1311), i de Frederic II de Sicília (1295-1337). Ramon Muntaner va participar com a militar en moltes de les batalles que descriu i fou el Mestre Racional de la Companyia Catalana d'Orient entre els anys 1303 i 1307. Carregada de dades històriques, la *Crònica de Ramon Muntaner* és un element imprescindible per a analitzar aquest període de la història políticomilitar de la Corona d'Aragó, de la Corona de Mallorca i del Regne de Sicília, així com de les batalles hagudes per la companyia de mercenaris almogàvers en terres de l'Imperi Bizantí.

Per altra banda, els historiadors grecs Georgius Pachymeres i Nicephorus Gregoras deixaren en les seves cròniques la visió bizantina dels fets, sent editades les seves obres en la Patrologia Graeca. El fet de disposar de dues fonts coetànies als fets, com són l'obra de Ramon Muntaner i Georgius Pachymeres, redactades sota punts de vista diferents, la primera catalana i la segona bizantina, permet donar fiabilitat a fets, que d'altra banda, podrien ser titllats de novel·lescs. No en va el record del pas dels catalans per l'orient mediterrani és recollit i recordat en força obres, tant històriques, com literàries i populars, al llarg dels segles.

És d'especial menció l'obra del Marquès d'Aitona, el valencià Francesc de Montcada i de Montcada (1586 -1635) qui, basant-se en l'obra de Ramon Muntaner, la contrastà amb les cròniques gregues de Pachymeres i Gregoras aportant dades inèdites en l'obra *Expedició de catalanes y aragoneses contra turcos y griegos*, que fou publicada el 1623. També cal fer especial menció a l'obra d'Antoni Rubió i Lluch (1856-1937) i en especial al *Diplomatari de l'Orient català (1301-1409)*, publicat l'any 1947, en el que es recullen gran part dels documents relacionats amb la companyia catalana i els Ducats d'Atenes i Neopàtria sota dominació Catalana.

Situació geopolítica de la Mediterrània Oriental

L'Imperi Bizantí des del segle V fins al segle XIII

Després de la caiguda de l'Imperi Romà d'Occident sota les hordes bàrbares l'any 476, la part oriental de l'Imperi Romà, de cultura eminentment grega, sobrevisqué; és el que s'ha anomenat des d'Occident Imperi Bizantí o Imperi Romà d'Orient. Després d'un període de dos segles en què els emperadors tractaren de reconquerir els territoris perduts a Occident a mans dels bàrbars, a partir del segle VII l'Imperi Romà d'Orient caigué en un període de decadència. Al segle IX visqué un segon període de renaixement però a partir del segle XI s'inicià un nou període de crisis a causa de la invasió islàmica dels turcs seljúcides que culminà en la derrota de la batalla de Manazkert. A Occident, entre el 1060 i el 1076, els normands van expulsar els bizantins d'Itàlia i pocs anys després, la Primera Croada, patrocinada des de l'Occident Catòlic i que teòricament havia de defensar l'Imperi Bizantí de confessió Ortodoxa, acabà amb l'establiment de diversos estats catòlics a Terra Santa. En la Tercera Croada, l'emperador Frederic Barbaroja es va plantejar ja obertament la conquesta de l'Imperi Bizantí, però va ser la Quarta Croada la que va tenir un efecte més devastador sobre l'Imperi Bizantí.

Mapa de l'Imperi Bizantí el 1025

La Quarta Croada (1202 - 1204) fou promoguda pel Papa Innocenci III amb la intenció originària d'alliberar Terra Santa a través d'una invasió d'Egipte. Per contra, l'abril de 1204, els croats occidentals catòlics acabaren conquerint Constantinoble, l'epicentre dels cristians ortodoxos i derrocant l'Imperi Bizantí. La Quarta Croada fou l'acte final que segellà irremeiablement el Gran Cisma d'Orient entre l'Església Ortodoxa Oriental i Església Catòlica Romana d'Occident. La caiguda de Constantinoble en mans dels croats suposà la destrucció de l'Imperi Bizantí i la creació de diversos *ducats francs* catòlics (*també anomenats estats llatins*): Imperi Llatí de Constantinoble, amb els estats vassalls Regne de Tessalònica, Principat d'Acaia, Ducat d'Atenes i Ducat de Demòtica. Les províncies bizantines que pogueren resistir la conquesta dels francs es convertiren en estats grecs ortodoxos independents, donant lloc a l'aparició de l'Imperi de Nicea, el Despotat de l'Epir, l'Imperi de Trebisonda i el Despotat de Sinope. D'entre aquests estats grecs ortodoxos, l'Imperi de Nicea, controlat per la Dinastia Paleòleg, va aconseguir destruir l'Imperi Llatí de Constantinoble i reconquerir l'antiga capital imperial Constantinoble l'any 1261, proclamant a partir d'aleshores el restabliment de l'Imperi Bizantí sota la dinastia Paleòleg.

Per contra, ja el mateix 1261 un nou avenç dels turcs va reduir considerablement els dominis de l'Imperi a Anatòlia; d'altra banda, als Balcans va haver de competir amb els estats grecs i llatins que havien sorgit arran de la conquesta de Constantinoble el 1204; finalment, a la Mediterrània, la superioritat naval veneciana deixava poques opcions a un cada volta més debilitat Imperi Bizantí. La dinastia imperial dels Paleòleg realitzava tots els esforços possibles per mantenir l'Imperi, però no tan sols s'havia d'enfrontar a les múltiples amenaces exteriors, sinó que alhora els complots per derrocar la seva dinastia se succeïen. Per això, els Paleòleg cercaren ajut a l'exterior, recolzant-se inicialment en la República de Gènova.

La Casa d'Anjou i la presència dels francs a Grècia

El 1267, mitjançant el Tractat de Viterbo, Carles I d'Anjou, germà del rei Lluís IX de França, aconseguí els drets dels estats francs catòlics de Grècia per reconquerir novament Constantinoble pactant una aliança entre el papa Martí IV, Balduí II de Constantinoble, i la República de Venècia.^[5] El 1269 l'emperador bizantí Miquel VIII Paleòleg es va avançar a Carles I d'Anjou i atacà l'aliat del francès, Joan de Tessàlia. Els bizantins marxaren contra Joan de Tessàlia però foren derrotats (1271) i el tessali va avançar cap a Constantinoble. Aleshores els bizantins van ocupar Negrepont (Eubea) i van destruir la flota de Joan de Tessàlia, de manera que les tropes d'aquest es van haver de retirar.

Miquel VIII Paleòleg

Aquest enfrontament fou tan sols el preludi de la croada general que preparava la Casa d'Anjou contra Bizanci. Davant el fracassat intent militar per aturar-la, l'emperador bizantí Miquel VIII Paleòleg va tractar d'evitar-la amb la promesa d'acabar amb el Cisma d'Orient, enviant a Vec (Veccus) i a altres eclesiàstics a un concili que es va fer a Lió el 1274 on es va proclamar la unió i la submissió de l'església grega al Sant Pare de Roma. Però aquesta unió fou de fet boicotejada pel clergat i la població grega, de manera que l'emperador bizantí Miquel VIII Paleòleg va depositar al patriarca Josep que s'oposava a la unió i va nomenar a Vec; els opositors a la unió foren castigats severament i tot Grècia va estar un temps en commoció religiosa.^[6]

Carles I d'Anjou

Transcorreguts 13 anys des de la signatura del Tractat de Viterbo, la reconquesta de Constantinoble encara no s'havia produït; l'antic emperador derrocat pels bizantins Balduí II de Constantinoble va morir el 1273, de manera que els drets sobre Constantinoble recaigueren en el seu fill Felip (nominalment Felip I emperador llatí); s'intentà una nova ofensiva contra Bizanci, aquest cop amb les tropes franques sota el comandament de Soliman Rossi, un cavaller francès que va entrar a l'Imperi pel nord i es va trobar amb els grecs a Belgrad; els grecs, comandants pel domèstic Tarcaniotes, van aconseguir derrotar els francs en una sagnant batalla el

1281.^[7] A fi d'evitar qualsevol altre intent de reconquesta de Constantinoble per part de la Casa d'Anjou, l'emperador bizantí Miquel VIII Paleòleg va prendre la decisió de donar suport al rei Pere III d'Aragó "el Gran", enfrontat també a la Casa d'Anjou pel domini de Sicília; amb aquesta estratègia, Miquel VIII Paleòleg equipà una flota que donà suport a les tropes catalanes i aragoneses en la seva lluita contra els francesos a la Guerra de Sicília. Poc després, l'emperador Miquel VIII Paleòleg va morir l'11 de desembre del 1282 als 58 anys. Li va succeir el seu fill Andrònic II Paleòleg.

La invasió turca i els emirats islàmics

Els turcs Oghuz foren una horda o federació de tribus turques seminòmades de l'Àsia Central establerta entre la mar Càspia i el mar d'Aral. Practicants del xamanisme, a partir del segle X el clan turc dels seljúcides se'n separà i, convertits a l'Islam, envaïren Pèrsia on fundaren l'Imperi Seljúcida. L'any 1071 els seljúcides derrotaren l'Imperi Bizantí a la Batalla de Manazkert i en les terres conquerides a Anatòlia hi fundaren el Soldanat Seljúcida de Rüm. A partir d'aleshores els seljúcides afavoriren la immigració des de l'Àsia Central d'altres tribus de turcs Oghuz per tal que colonitzessin Anatòlia i poder assentar-les a les zones fronteres (marques) amb l'Imperi Bizantí, evitant així qualsevol contraatac bizantí i consolidant-hi la islamització. El cap de la zona fronterera (marques) rebé la denominació de Bey, i les tribus turques, liderades pels beys respectius, rebien ajut militar i financer dels seljúcides en cas d'atac bizantí. Però el 1243 els mongols derrotaren els seljúcides en la batalla de Köse Dağ, i a partir d'aleshores els beis començaren a declarar-se independents donant lloc a la creació de petits emirats (beyliks).

El Soldanat Seljúcida de Rüm assentat en els territoris conquerits a l'Imperi Bizantí

Davant la debilitat creixent de l'Imperi Bizantí, els beys continuaren la seva ofensiva contra l'occident atacant les ciutats bizantines d'Anatòlia; d'aquesta manera, els turcs prosseguiren colonitzant l'Anatòlia on fundaren nous Beylikats (*Gabelles turques* en català medieval) establint-se forma de petits emirats. Vers el 1300's, els turcs ja havien arribat a les costes de la mar Egea, sent els beylikats més poderosos els de Karaman-oğhlu i el Germiyan-oğhlu. El Beylik d'Osman-oğhlu, precedent de l'Imperi Otomà, estava situat a la zona nord-occidental mentre al llarg de la costa egea, i de nord a sud, hi havia el de Karesi-oğhlu, el de Saruhan-oğhlu, el d'Aydın-oğhlu, el de Menteşe-oğhlu i el de Hamit-oğhlu.^[8]

La Corona d'Aragó i l'Imperi Bizantí

L'origen de la companyia de mercenaris almogàvers es remunta a la Guerra de Sicília (1282-1289). Aquesta guerra s'inicià quan Manfred I de Sicília, fill natural de l'emperador Frederic II d'Alemanya, va organitzar una coalició amb la Itàlia central i del nord contra el poder papal, i amb l'ajut dels gibel·lins de Siena va derrotar els güelfs de Florència el 1260 a la batalla de Montaperti. Aleshores el papa francès Climent IV demanà ajut a Carles I d'Anjou, germà del rei Lluís IX de França, investint-lo com a rei de Sicília, regne format per l'illa de Sicília i el sud de la Península italiana, a canvi d'expulsar Manfred dels feus papals. Acceptant aquest oferiment, el 1266 Carles I d'Anjou envai el Regne de Sicília amb el suport del Papa Climent IV i a la batalla de Benevent Manfred I de Sicília fou derrotat i mort per les tropes franceses.

Per la seva banda, el rei Pere III d'Aragó, fill de Jaume I d'Aragó "el Conqueridor", s'havia compromès matrimonialment el 1260 amb Constança de Sicília, filla de Manfred I de Sicília. Aquest matrimoni entre Constança de Sicília i el rei Pere "el Gran" legitimà la intervenció armada de la Corona d'Aragó en els afers de Sicília. Constança de Sicília, legítima hereva del regne de Sicília, reclamà els seus drets a la mort del seu cosí Conradí de Sicília el 1268, i per fer valdre aquests drets, Pere III d'Aragó "el Gran" envià una força expedicionària^[9] comandada per Guillem Galceran de Cartellà composta per almogàvers, ballesters i llancers, en una guerra que es va estendre a

Catalunya quan el papa va declarar la Croada contra la Corona d'Aragó.^[10] Però les campanyes militars van ser un desastre per Carles I d'Anjou, que va veure com el 1284 moria el seu germà, el rei Felip III de França, i el seu fill, Carles d'Anjou, era capturat.^[11]

En aquest context, l'enfrontament armat entre la Corona d'Aragó i la Casa d'Anjou oferí a l'Imperi Bizantí la possibilitat d'aliar-se amb la Corona d'Aragó per tal de lluitar plegats contra l'enemic comú, la Casa d'Anjou. Però el 1285 moria el rei Pere III d'Aragó, que fou succeït pel seu fill Alfons III d'Aragó mentre el germà d'aquest, el Príncep Jaume d'Aragó, restava com a Lloctinent de Sicília. Al cap de sis anys però, morí Alfons III d'Aragó i el Príncep Jaume esdevingué Jaume II d'Aragó, qui al seu torn nomenà a l'altre germà, el Príncep Frederic d'Aragó, com a nou Lloctinent de Sicília. Però per la Pau d'Anagni, el rei Jaume II cedí el Regne de Sicília al papa profrancès Bonifaci VIII, qui tenia la intenció d'entregar-lo al francès Carles II d'Anjou. Però malgrat el tractat, la noblesa siciliana rebutjà a Carles II d'Anjou com a nou rei i el Parlament sicilià proclamà el Príncep Frederic d'Aragó com a nou rei de Sicília. Tot i així, el rei Jaume II d'Aragó es negà a reconèixer el seu germà petit com a nou rei de Sicília, de manera que la Casa d'Aragó i la Casa de Sicília, ambdues del Casal de Barcelona, es declararen mútuament la guerra. Així, malgrat la Pau d'Anagni, la Guerra de Sicília prosseguí, però en aquesta segona fase amb la Corona d'Aragó, el papat i la Casa d'Anjou com a aliats en contra del Príncep Frederic d'Aragó. Aquest però, va rebre l'ajut d'un nou aliat: l'Imperi Bizantí, que en terres de Grècia lluitava, com el Príncep Frederic d'Aragó, contra la Casa d'Anjou.

El Regne de Sicília estava format pels territoris de Nàpols i de l'illa de Sicília

El 1296 el Príncep Frederic d'Aragó fou coronat rei de Sicília, sent conegut a partir d'aleshores com a Frederic II de Sicília. Per lluitar a la guerra, el rei Frederic II de Sicília contractà els serveis de les tropes mercenàries d'almogàvers que restaven a l'illa i de corsaris com Roger de Flor, a qui acabà nomenant vicealmirall de la flota del regne de Sicília. Després de sis anys més de guerra l'enfrontament bèl·lic finalitzà l'agost de l'any 1302 amb la signatura de la Pau de Caltabellotta. Per aquest tractat, la Corona d'Aragó, el Papat i la Casa d'Anjou reconeixien finalment a Frederic II com a rei de l'illa de Sicília, encara que amb el títol de *Rei de Trinària*. Per contra, una de les clàusules de la Pau de Caltabellotta exigia a Frederic II que dissolgués la totalitat del seu exèrcit, i per tant i de resultes d'això, les tropes d'almogàvers es quedaren sense feina.^[12]

La Companyia

Els Almogàvers

Almogàvers era la denominació que reberen les unitats paramilitars en forma de companyies d'infanteria lleugera alçades a la Corona d'Aragó per lluitar contra les taifès islàmiques de la península Ibèrica i formades per catalans i aragonesos. Els almogàvers van ser considerats com una de les millors infanteries de la seva època. En una època on la cavalleria era l'arma predilecta dels exèrcits i on el model de l'ideal cavalleresc era el mític a seguir, els almogàvers utilitzaven el terreny a favor seu, lluitaven de nit, anaven sempre dempeus i no feien servir cuirassa, fet que els donava una gran mobilitat. També cal destacar que no eren ben bé un exèrcit, sinó que formaven unitats semiprofessionals caracteritzades per un estil de vida molt dur, lluitaven mentre els nens i les dones miraven i aprenien a lluitar, viatjaven tots plegats: gent gran, dones i nens, i no tenien cap ofici: tot ho prenien en ràtzies, per la qual cosa eren una gran molèstia en temps de pau per a qualsevol dirigent. Van néixer de la violència de frontera entre el món islàmic i el cristià,^[Nota 2] i el sedentarisme va ser la seva fi.

Coneixem la seva existència a partir del segle XIII quan, en grups d'una dotzena d'homes, feien incursions d'un dia o dos en terra sarraïna. Per part seva els dirigia l'almugatèn i quan havien de cobrir un atac més important, rebien les ordres d'un adalil, de designació reial. Anaven armats només amb un coltell, una llança i dos dards, vestits amb una gonella o camisa molt curta, polaines i avarques de cuir i se'ls considerava homes forts, frugals i molt àgils en la lluita. Formaven una host nombrosa, ja que Pere III d'Aragó (1276-1285) en portà uns 15.000 en les seves expedicions a Tunís i Sicília, i lluitaren també en terres catalanes durant la Croada contra la Corona d'Aragó sota comandament de Ramon III de Montcada,^[13] ja que participaren en la batalla del coll de Panissars.^[14]

Tropes similars als Almogàvers durant la Conquesta de Mallorca el segle XIII.

Creació de la Companyia i Expedició a l'Orient

Finalitzada la Guerra de Sicília (1296-1302) amb la signatura de la Pau de Caltabellotta l'agost del 1302, al nou i jove rei Frederic II de Sicília se li plantejà un problema doble: d'una banda, la desmobilització de les tropes almogàvers constituïa un risc per a la pacificació de l'illa, atès que el *modus vivendi* d'aquests es basava únicament en els jornals que rebien per combatre com a mercenaris més allò que poguessin saquejar en territori enemic.

De l'altra, el vicealmirall de la flota del Regne de Sicília era un militar mercenari d'origen italo-germànic,^[15] Rutger von Blum^[16] (*catalanitzat per Roger de Flor*), que havia servit a Frederic II de Sicília durant la guerra. Rutger von Blum havia estat un templer que actuà heroicament durant la caiguda de Sant Joan d'Acre. Evacuà una gran quantitat de cristians, com també moltes de les possessions de l'Orde del Temple amb la nau templer *El Falcó* abans que la ciutat caigués en mans dels musulmans. Tanmateix, finalitzada l'evacuació, Roger de Flor no retornà el tresor a l'orde del Temple i fou acusat de robatori. Es dedicà aleshores a fer de corsari fins que oferí els seus serveis a Frederic II de Sicília per tal de lluitar en la Guerra de Sicília (1296-1302). Finalitzada la guerra, encara no s'havia presentat davant del tribunal eclesiàstic i els càrrecs contra la seva persona continuaven vigents. Si Frederic II continuava donant protecció a Roger de Flor, la conciliació aconseguida amb el Papa per a la Pau de Caltabellotta corria perill, i posava en risc la seguretat de tot un regne aconseguït després d'una llarga i sanguinària guerra.

Paral·lelament, el comte Carles de Valois, Emperador titular de l'Imperi Llatí de Constantinoble, el qual havia actuat com a mitjancer en les converses diplomàtiques anteriors a la signatura de la pau entre Frederic i Carles de Nàpols, es feu pagar els seus serveis: signà un tractat amb Frederic que estipulava que el nou rei de Trinàcria havia de contribuir en l'empresa antibizantina de Carles amb 20 galeres i 200 cavallers armats a expenses seves durant vuit mesos. Si Frederic volia intervenir personalment en la guerra, havia d'afegir 10 vaixells i 400 cavallers més. A banda, una clàusula del pacte prohibia que Frederic pogués establir cap acord amb Andrònic II. El dit pacte, a banda de

Roger de Flor

Roger de Flor era fill d'un noble alemany anomenat Richard von Blum i de mare italiana de la ciutat de Brindisi. El seu pare va ser falconer de l'emperador Frederic II del Sacre Imperi Romanogermànic i va morir lluitant contra el francès Carles d'Anjou a la Batalla de Tagliacozzo.

Després de la victòria obtinguda per Carles d'Anjou, aquest decidí confiscar els béns de tots aquells que havien lluitat en contra seva i per eixa raó, Roger de Flor i la seva mare varen perdre tots els seus béns, i romangueren en la summa pobresa a Brindisi.

Roger de Flor esdevingué monjo templer i ingressà a l'Orde del Temple, on es convertí en un destacat mariner, al comandament de la nau templer *El Falcó*. Després de participar en l'evacuació que seguí a la Caiguda de Sant Joan d'Acre, el darrer bastió templer a Terra Santa, Roger de Flor fou acusat d'haver-se apropiat el tresor de l'orde. A partir d'aleshores esdevingué mercenari de fortuna.

Durant la Guerra de Sicília Roger de Flor va lluitar a les ordres de Frederic II de Sicília, de la Casa d'Aragó, i finalitzada la guerra, decidí fundar una nova companyia mercenària, la Companyia Catalana d'Orient

profitós per Carles de Valois, fou un èxit també per Frederic, que s'alià amb els Anjou i els Capet i donà suport públicament a una causa molt preuada per l'església romana. A partir d'aleshores la política del monarca catalanosicilià vers Constantinoble fou extremadament ambigua, i es fa difícil de distingir si actuava en favor de l'emperador llatí o per a satisfer la seva ambició. L'actitud de Frederic vers la companyia catalana n'és la millor prova.

En aquest context, la desmobilització dels almogàvers i les acusacions pendents contra Roger de Flor, aquest planejà la creació d'una nova companyia mercenària per a lluitar al servei de l'Imperi Bizantí. Aleshores, Roger de Flor posà tot el capital que havia acumulat per tal de crear la companyia, i la resta de capital l'aportà el mateix Frederic II de Sicília. Poc després Roger de Flor trameté un ambaixador a l'emperador Andrònic II Paleòleg per tal d'oferir-li els serveis de la companyia. Les condicions del contracte eren les següents: per a Roger de Flor, el títol de Megaduc,^[17] i la mà d'una princesa imperial; pels homes de la companyia, un sou de quatre unces d'or al mes pels cavallers, i una per home a peu,^[18] sous que doblaven el sou que percevien els mercenaris habituals^[19] de les tropes de l'Imperi. El pagament de la primera soldada s'havia de fer quan la Companyia arribés al port bizantí de Malvasia i havia de comprendre quatre mesos de bestreta.^[20] L'emperador Andrònic II acceptà aquestes condicions perquè cercava desesperadament socors a l'estranger per poder lluitar contra les forces turques que amenaçaven des de feia anys les fronteres de l'Imperi Bizantí.^[21]

Finalment, els ambaixadors enviats per Roger de Flor a Constantinoble per segellar el contracte retornaren a Sicília amb tota la documentació i portant les insígnies imperials del càrrec de Megaduc: la vara de comandament, l'estendard, el capell i el segell.^[20] Així, l'agost de 1303, un any després de la signatura de la de Pau de Caltabellotta, la companyia salpà de Messina amb una flota de fins a 36 naus (8 galeres de Roger de Flor, 10 galeres del rei Frederic II de Sicília i la resta formada per naus grans, tarides i llenys), 1.500 homes de cavall entre cavallers i escuders, 1.000 homes de mar sense incloure-hi les dotacions pròpies de galiots i de mariners de les naus, i uns 4.000^[22] almogàvers acompanyats de les seves famílies.

Roger de Flor resolía la seva delicada situació per les acusacions de robatori encara pendents sobre ell. Mentre que oferia a Frederic II de Sicília una sortida a la desmobilització de les tropes almogàvers veteranes de la guerra de siciliana i li oferien la possibilitat d'emprar la tropa almogàver com a agents seus en territori bizantí, avançant-se a la partida de les tropes de Carles de Valois. Confirmant el compromís del rei Frederic II amb la Companyia, aquest deixà fins a 10 galeres per a facilitar el transport de les tropes i aportà part del capital necessari per a fundar la Companyia.^[20]

Andrònic II Paleòleg

Abans d'emprendre el viatge els almogàvers cercaren també l'aprovació de Jaume II.^[23] En un document del 30 d'octubre de 1303, que recull la resposta del monarca, Roger de Flor i Berenguer d'Entença es comprometen a demanar a Andrònic II ajut per a la conquesta de Sardenya que projectava Jaume II, mentre el monarca català es comprometia a ajudar els seus fidels en cas de necessitat.^[24] [Nota 3]

La primera etapa del viatge de la companyia s'allargà uns quants dies fins que arribaren al port de Malvasia. Allí reberen la primera soldada, que sufragava els quatre primers mesos de despeses; alhora, un legat imperial els esperava amb la primera ordre: salpar immediatament cap a Constantinoble; així, el setembre de l'any 1303, la Companyia desembarcava a la capital de l'Imperi Bizantí.

Arribada a Constantinoble i noces de Roger de Flor

En arribar a Constantinoble el setembre del 1303 la Companyia fou rebuda amb tots els honors i fastuositat per l'emperador Andrònic II Paleòleg, el seu fill i coemperador Xor Miquel Paleòleg, les més altes personalitats de l'Imperi Bizantí, així com els representants de la República de Gènova. A la recepció oficial mantinguda a la sala

d'audiències hi assistiren els cabdills de la Companyia: Roger de Flor, Ramon Muntaner, Corberan d'Alet, Ferrando d'Ahones, Ferrando Eximénez d'Arenós i alguns membres de la tropa.^[26]

Primerament es procedí a la investidura oficial de Roger de Flor com a Megas Doux; un cop investit amb la dignitat imperial, les tropes de la Companyia desfilaren pels carrers de Constantinoble,^[26] retent honors a qui s'havia convertit ja oficialment en el seu nom patró, l'emperador Andrònic II Paleòleg. Tot seguit s'iniciaren els actes per a les noces de Roger de Flor amb Maria de Bulgària, neboda de l'emperador Andrònic II, i que aleshores comptava 16 anys. Mitjançant aquest matrimoni, Roger de Flor esdevenia parent de l'emperador de Bizanci i s'empeltava amb la dinastia Paleòleg, reforçant encara més el seu pes polític dins de l'Imperi Bizantí, que tenia gràcies a la dignitat de Megas Doux.

La Massacre dels genovesos

L'arribada del contingent mercenari català i aragonès provocà una convulsió en l'equilibri d'interessos i de poder que sostenien l'Imperi Bizantí, en especial irrità els genovesos, que veieren l'arribada de la Companyia Catalana d'Orient com una intromissió de la Casa d'Aragó en l'àrea d'influència de la República de Gènova: la Mediterrània oriental i l'Imperi Bizantí. Així, mentre se celebrava la festa per les noces de Roger de Flor, els genovesos de Constantinoble es presentaren davant el Palau de Blanquerna amb la intenció de provocar aldarulls.

Els quarters de les tropes almogàvers es trobaven prop del palau i sense cap indicació per part dels oficials, les tropes almogàvers i els mariners de la companyia sortiren armats dels quarters portant un penó del Rei d'Aragó.^[27] Tot i la presència de les tropes almogàvers, els genovesos, liderats per Russo de Finar, persistiren en la seva actitud hostil i desafiant. En aquest moment arribaren 30 escuders de la Companyia i investiren la massa de genovesos pel centre, tot just on es trobava Russo de Finar brandant la bandera de Gènova. La càrrega dels escuders trencà la formació genovesa i tot seguit els almogàvers iniciaren l'ofensiva penetrant enmig de la formació. A partir d'aquell moment s'estengué el pànic entre els genovesos, i els catalans es dedicaren a exterminar^[26] i degollar^[28] tots els genovesos que trobaven. A aquelles alçades l'enfrontament amb els genovesos havia derivat en una cacera, i el perill que els almogàvers es llancesin al saqueig de la colònia comercial genovesa de Pera resultava imminent. L'emperador Andrònic II Paleòleg suplicà a Roger de Flor que aturés l'almogaveria i aquest aconseguí finalment aturar els almogàvers, que retornaren als quarters militars del Palau de Blanquerna. La massacre dels genovesos de Constantinoble es saldà amb un balanç de 3.000 morts.

L'enfrontament amb els genovesos havia deixat clar que la política agressiva i expansionista que la Corona d'Aragó havia imposat a la Mediterrània occidental rivalitzant amb la República de Gènova es traslladava ara a la Mediterrània oriental. Per contra, l'enfrontament amb uns teòrics aliats deixava una ferida interna difícil de cicatritzar. La flota naval bizantina es fonamentava en el lloguer de les naus genoveses, de manera que aquests controlaven les

Imatge idealitzada de Constantinoble. A l'altra riba de l'estuari, la ciutat comercial genovesa de Pera

Mapa detallat (<http://www.unc.edu/awmc/downloads/connorConstLbIMed.jpg>).

El Palau de Blanquerna al nord de Constantinoble i la colònia genovesa de Pera a l'altre riba de l'estuari.

Muntanyes del Taure, on trobaren finalment la gran coalició d'exèrcits que havien reunit els emirtas turcs. A la gran Batalla de Kibistra, la Companyia esclafà definitivament la darrera resistència turca; en una sola i fulminant campanya militar, la Companyia destruí la totalitat del poder turc i Roger de Flor es convertí en l'amo i senyor de tota Anatòlia.

Batalla del riu Cízic

La Batalla del riu Cízic es va lliurar l'octubre de 1303 a la península d'Anatòlia, prop del cap de l'Artaqui, i va enfrontar la Companyia Catalana d'Orient contra les tropes turques de l'Emirat de Karesi. Més que una batalla, però, es tractà d'una nova massacre dels almogàvers; les tropes turques que assetjaven el Cap de l'Artaqui, ignorants que la Companyia Catalana d'Orient hi havia desembarcat el dia anterior, havien establert un campament amb les seves famílies a unes llegües de distància, prop del riu Cízic. Els exploradors almogàvers localitzaren el campament i durant la nit les tropes de la companyia sortiren del Cap de l'Artaqui i prengueren posicions, rodejant totalment el campament turc sense deixar cap sortida possible. De matinada, i amb els turcs totalment desprevinguts, es llençaren a l'assalt del campament i seguint les ordres de Roger de Flor, tots els homes turcs majors de 10 anys foren exterminats; la massacre dels turcs oghuz deixà al camp de batalla 13.000 morts (3.000 de cavall i 10.000 de peu);^[30] gran quantitat de dones i d'infants foren capturats i sotmesos a l'esclavitud.

Aquesta macabra^[31] operació d'extermi tenia com a objectiu estendre el terror entre els turcs, tant per provocar l'aturada de l'ofensiva que sostenien contra Bizanci com per deixar clar que els termes de la guerra havien canviat amb l'arribada d'aragonesos i catalans. Per contra, la victòria aconseguida per la Companyia provocà una reacció adversa entre la noblesa bizantina, que veia com una humiliació que uns mercenaris estrangers haguessin aconseguit en vuit dies allò que ells no havien aconseguit en diversos anys. El pes polític de Roger de Flor dins de l'estructura de poder de l'Imperi Bizantí augmentà encara més, en detriment de la figura del fill de l'emperador, Xor Miquel Paleòleg. Tampoc els genovesos s'alegraren de la victòria de la Companyia, tot i que en aquesta ocasió s'abstingueren de mostrar en públic el seu descontentament.

Un cop aturada i destruïda l'ofensiva turca sobre el Cap de l'Artaqui, el següent objectiu militar de la Companyia era el d'alliberar l'assetjada ciutat de Filadèlfia, situada a l'interior de l'Anatòlia. No obstant això, Roger de Flor no s'encegà per la contundent vitòria aconseguida, sinó que envià exploradors per tal que reconeguessin un territori que encara resultava desconegut per als almogàvers. Seguidament manà reforçar les posicions defensives del campament base establert al Cap de l'Artaqui, en prevenció d'un possible contraatac turc. Un cop finalitzades totes aquestes operacions militars, els exploradors informaren de la crescuda dels rius i la impossibilitat de travessar-los amb facilitat; també reportaren la presència de diversos contingents turcs aparellats per llançar emboscades. Davant d'aquesta situació i donada l'estació de l'any en què es trobaven, novembre del 1303, Roger de Flor^[31] decidí posposar la marxa sobre Filadèlfia i ordenà a les tropes que es disposessin a hivernar al Cap de l'Artaqui, una posició que comptava amb bones defenses i un flux continuat de subministraments.

Hivernada de 1303 a 1304 al Cap de l'Artaqui

Roger de Flor disposà que es creés un *Consell de Dotze* homes per tal d'arranjar l'allotjament de les tropes de la Companyia al Cap de l'Artaqui; el *Consell de Dotze* estava format per 6 notables grecs que representaven els interessos dels residents i per 6 homes que representaven la Companyia: 2 cavallers, 2 adalils i 2 almogatens. El Consell pactà un preu fix per les vitualles i pel cost de l'allotjament, de manera que passat l'hivern, als grecs se'ls pagaria allò que haguessin consumit les tropes, i a aquestes se'ls hi descomptaria de la paga que havien de rebre. Per la seva part, Roger de Flor es féu portar des de Constantinoble la seva esposa,

Ferrando Eximénez d'Arenós

Ferrando Eximénez d'Arenós era un prestigiós membre de l'aristocràcia militar valenciana pertanyent al llinatge d'origen aragonès dels Arenós. S'uní a l'expedició de la Companyia Catalana d'Orient però ja el 1303 l'abandonà a causa de dissensions amb la manera d'actuar de Roger de Flor i passà al servei del duc d'Atenes, Guy II de la Roche. Reincorporat a la Companyia com a capità almogàver va obtenir una gran victòria al setge de Màditos el 1306. Durant la rivalitat pel liderat de la Companyia entre Berenguer d'Entença i de Montcada i Bernat de

Maria de Bulgària, car no desitjava abandonar les seves tropes per les comoditats de la capital bizantina. Finalment, ordenà a l'almirall Ferrando d'Ahones que traslladés la flota a l'Illa del Xiu, on hi havia un port prou segur per a posar les galeres en dic sec.^[26]

Rocafort, va alinear-se amb el primer, i després de la seva mort, va fugir a Constantinoble, on el 1307 li fou concedida la dignitat de Megaduc i es casà amb Teodora, princesa de la família imperial.

Tot i les disposicions del Consell, durant els mesos d'hivern sorgiren tensions entre la població local grega i les tropes de la Companyia. Ferrando Eximénez d'Arenós, un dels magnats més poderosos i de llinatge més notable de la Companyia, en desacord amb les poques mesures disciplinàries que Roger de Flor aplicava a les tropes, decidí deixar la Companyia i retornar amb els seus a Sicília.^[32] Durant el viatge de retorn però, passà pel Ducat d'Atenes, un dels Estats croats fundats durant la Quarta Croada i territori enemic de l'Imperi Bizantí. Finalment, Ferrando Eximénez d'Arenós optà per quedar-s'hi i servir al jove duc d'Atenes, Guy II de la Roche.

Havent passat l'hivern, a primers del mes de març, Roger de Flor ordenà que tothom s'aparellés per tal d'iniciar la campanya l'1 d'abril del 1304. Mentre les tropes es preparaven i es feien els comptes per les despeses de l'allotjament, Roger de Flor acompanyà la seva esposa de retorn a Constantinoble. Allí es reuní amb l'emperador Andrònic II Paleòleg i li exposà els plans per la campanya militar del 1304; l'emperador tan sols li ordenà que alliberés l'assetjada ciutat de Filadèlfia, deixant a l'arbitri de Roger de Flor la resta de la campanya. També li avançà el pagament d'una nova soldada de quatre mesos per la tal de finançar la campanya; aquest nou pagament causà indignació entre l'aristocràcia bizantina, car el tresor de l'Imperi es trobava sota mínims.^[26]

Roger de Flor retornà al Cap de l'Artaqui el 15 de març del 1304 i un cop desembarcat, ordenà que l'endemà, el 16 de març, es reunissin totes les tropes davant de la plaça on ell s'hostatjava proveïdes amb els albarans de les seves despeses hivernals, de manera que se'ls descomptarien de la paga que anaven a rebre. Les despeses de la Companyia sumaren una xifra alarmant: els 1.500 cavallers havien gastat per valor de 50.000 unces d'or, i els 4.000 almogàvers per valor 40.000 unces d'or; el resultat suposava que alguns homes no rebrien cap paga, car havien consumit tant com tot el que els pertocava pels quatre mesos següents; altres, però, havien arribat a gastar per valor d'un any de paga, de manera que no només no rebrien cap paga, sinó que a més es quedarien endeutats. La possibilitat d'una deserció massiva era més que evident. La decisió de Roger de Flor fou dràstica: recollí tots els albarans de les tropes i els cremà al mig de la plaça pública^{[32][33]} de Cízic, anunciant que tothom rebria la paga íntegra i que ell mateix pagaria totes les despeses als grecs; gràcies a aquesta decisió, l'adhesió de les tropes al seu cabdill, Roger de Flor, es tornà encara més incondicional. Havent resolt d'aquesta manera l'afer de les pagues, es fixà com a nova data d'eixida cap a Filadèlfia el dia 9 d'abril del 1304.

L'enfrontament amb els mercenaris Alans

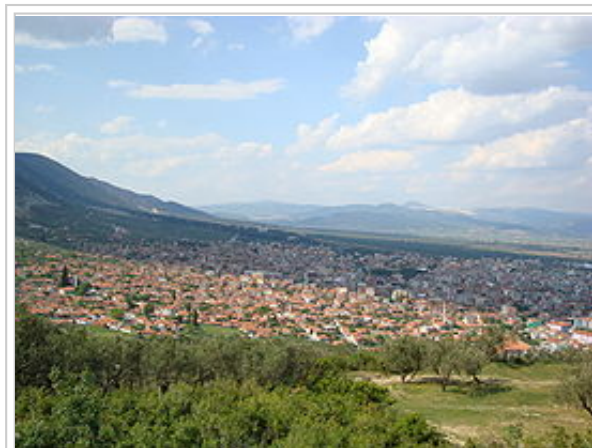
Tot i que l'inici de la campanya s'havia fixat per l'1 d'abril del 1304, l'afer de les pagues havia provocat l'endarreriment de la sortida fins al 9 d'abril.^[29] Però el dia anterior, el 8 d'abril, es produí un incident que en el futur tindria conseqüències catastròfiques per a Roger de Flor. Mentre dos mercenaris alans es trobaven esperant que els molguessin el blat en un molí, un grup d'almogàvers arribà i molestaren una dona grega que hi havia dins. Els dos alans s'encararen al grup d'almogàvers i amenaçaren de fer amb Roger de Flor el mateix que havien fet dos anys enrere amb el Megas Domestikos bizantí Alexios Raoul, és a dir, assassinar-lo a traïció mentre se celebrava un convit.

Informat Roger de Flor de l'amenaça contra la seva vida, aquest ordenà, o consentí, la dràstica resolució que prengueren les seves incondicionals tropes: quan es féu de nit, els almogàvers es llençaren a l'assalt del quarter militar on dormien els mercenaris alans, degollant-ne una gran quantitat abans que tinguessin temps de prendre les armes. Els alans que pogueren escapar s'endinsaren pels carrers de la ciutat d'Artaqui i s'amagaren dins les cases dels grecs. Però l'endemà, el 9 d'abril, en fer-se de dia, els almogàvers tornaren novament a l'atac i assaltaren les cases dels grecs arribant a matar fins a 300 alans més.^[32] Finalment, i per evitar noves discòrdies amb la població grega d'Artaqui, Roger de Flor ordenà aturar l'escomesa. Un cop finalitzada l'escabetsina, les conseqüències foren

inmediates: entre els alans morts hi havia el jove fill de Girgon, el cabdill dels mercenaris alans. Roger de Flor intentà aplacar el cabdill dels alans oferint-li una copiosa suma de diners, però aquell no només els refusà sinó que la seva ira augmentà.^[32] A partir d'aquell moment els mercenaris alans es negaren a continuar l'expedició amb la Companyia i tan sols un grup de 1.000 optà per quedar-se sota la promesa d'obtenir un gran botí durant l'expedició.

Batalla de Germe

La campanya del 1304 s'inicià finalment a primers de maig i les tropes de què disposava Roger de Flor sumaven uns 6.000 homes de la Companyia (1.500 homes a cavall i 4.500 almogàvers), 1.000 alans, i algunes unitats de romeus bizantins a les ordres del Megas Archon Maroules. A partir d'aquell moment, la Companyia s'internaria en territori enemic, allunyant-se progressivament de les línies de subministrament i tenallada per la important reducció de tropes que havia suposat l'abandó dels alans; això impossibilitaria deixar guarnicions a la rereguarda, reservant tots els efectius disponibles per a l'exèrcit de maniobra; i el que és més greu, la Companyia Catalana d'Orient s'internava en territori enemic deixant enrere l'animadversió declarada de tots els seus aliats teòrics: l'aristocràcia bizantina, els genovesos i els alans.

Chliara, l'actual Kırkağaç

L'objectiu principal de la campanya era el d'alliberar Filadèlfia, una important ciutat situada a l'interior d'Anatòlia i que era assetjada per les tropes del poderós Emirat de Germiyan-oğhlu, governat per Yakup bin Ali Şir.^[34] Trancorreguts uns dies de maig,^[35] la Companyia arribà a la ciutat bizantina d'Achyraus.^[35] Des d'allí travessaren les muntanyes i baixaren per la vall del riu Kaikos,^[36] caient per sorpresa sobre la ciutat de Germe, plaça forta bizantina que s'havia rendit als turcs. Aquests, en tenir notícies de l'arribada de la Companyia, s'aparellaren ràpidament i iniciaren l'evacuació de la ciutat, però tot i la precipitació de la fugida, els turcs no pogueren evitar l'escomesa de catalans i aragonesos que atacaren durament la ressaga turca.^[37]

Després de la batalla la Companyia entrà a Germe,^{[36][38]} on Roger de Flor recriminà a la guarnició bizantina haver-se rendit als turcs sense haver presentat batalla. Com a càstig per la seva covardia, Roger de Flor condemnà al comandant militar de la plaça i a 12 dels seus homes a ser penjats, però les súpliques dels grecs el feren desistir. Tot i així, a partir d'aleshores les guarnicions bizantines que la Companyia deixava a la rereguarda no es rendiren davant les tropes turques.^[36] Des de Germe, la Companyia repregué la seva ruta travessant Chliara, on rebé petició d'ajut de diverses guarnicions bizantines, però Roger de Flor es negà a dispersar les seves tropes, car la seva estratègia implicava reservar tots els efectius per a l'exèrcit de maniobra, evitant desgastar-lo en atacs menors o petites escaramusses; l'objectiu principal era el de socórrer Filadèlfia, on Roger de Flor sabia que es trobava el gruix de les tropes turques de l'Emirat de Germiyan i podria plantejar una batalla decisiva. D'aquesta manera, la Companyia continuà el camí per Tiatira i s'internà en els primers contraforts de la vall del riu Hermos, per dirigir-se directament cap a Filadèlfia.

Batalla d'Aulax

Quan el bey Yakup bin Ali Şir, al capdavant de la coalició^[39] de tropes turques de l'Emirat de Germiyan-oğhlu (*Gabella de Cesa*) i de l'Emirat d'Aydın-oğhlu (*Gabella de Tin*), fou informat de l'arribada imminent de la Companyia, decidí aixecar el campament de setge sobre Filadèlfia i s'aparellà per enfrontar-s'hi en un camp de batalla propici. A fi d'evitar que durant la batalla contra la Companyia, els grecs de Filadèlfia fessin una sortida que agafes els turcs per l'esquena, Yakup bin Ali Şir deixà algunes unitats militars al cordó de setge.^[36] Tot i la rapidesa del bey turc, la Companyia havia recorregut els 140 km que separaven Germe de Filadèlfia a gran velocitat i prengué contacte amb l'exèrcit turc a l'albada prop d'Aulax, situat a tan sols un jorn de distància^[39] de Filadèlfia.

Les tropes conjuntes dels emirats turcs totalitzaven uns 8.000 homes a cavall, bàsicament cavalleria lleugera, i uns 12.000 homes a peu.^[39] Per fer-los front, Roger de Flor comptava amb uns 3.000 homes a cavall (1.500 de la Companyia, 1.000 alans i 500 bizantins), i uns 5.000 homes a peu entre els almogàvers i els romeus bizantins. Roger de Flor es posà al capdavant de la cavalleria, dividint les seves tropes en 3 grups en funció del seu origen ètnic:^[35] d'una banda els homes a cavall de la Companyia, després els alans, i finalment els grecs; per la seva part, Corberan d'Alet, comandant en cap de la infanteria, organitzà la infanteria de la mateixa manera en tres cossos.^[37] Finalment la infanteria lleugera almogàver es llençà a l'atac. L'avenç dels almogàvers fou respost per les tropes turques de manera sistemàtica amb el disparament dels arquers turcs;^[39] però la velocitat de la càrrega almogàver impedí que les fletxes els caiguessen al damunt. Finalment la càrrega dels almogàvers arribarà sobre les línies turques i començaren a clarejar les seves línies provant de trencar la seva formació. Per la seva banda, Roger de Flor menà la seva cavalleria pesada contra la cavalleria lleugera turca i aconseguí aturar les investides turques. Gràcies a aquesta cobertura, les tropes almogàvers continuaren obrint clarianes entre els turcs i progressivament trencaren la seva formació. Passat el migdia, a l'hora Nona,^[39] el centre de la formació turca col·lapsà i Yakup bin Ali Şir caigué ferit;^[37] ràpidament fou retirat del camp de batalla i les tropes turques iniciaren la fugida de manera desorganitzada, quedant exposats a la cacera de la cavalleria de Roger de Flor. Dels turcs, tan sols pogueren escapar en vida 1.000 homes a cavall i 500 homes a peu,^[39] quedant morts, ferits o capturats 7.000 homes a cavall i 11.500 homes a peu. Per la part de les tropes de Roger de Flor, tan sols moriren 80 de cavall i 100 de peu.^[39]

Després de la retirada general dels turcs, les tropes de Roger de Flor retornaren al seu campament prop d'Aulax. Reorganitzades les tropes, la Companyia es dedicà a assegurar la zona i a pentinar sistemàticament el territori a la caçera de tropes enemigues colgades. Després de 8 dies al campament^[39] i havent assegurat el perímetre de la ciutat, les tropes de Roger de Flor es dirigiren cap a Filadèlfia. Allí foren rebuts efusivament i entraren en desfilada triomfal.^[40] Després de dos anys de setge, Filadèlfia havia estat salvada del domini islàmic, l'exèrcit de l'emirat de Germiyan-oğhlu (*Gabella de Cesa*) havia quedat destruït i el de l'emorat d'Aydın-oğhlu (*Gabella de Tin*) greument danyat.^[36] Gràcies a la victòria de la Batalla d'Aulax, la Companyia s'havia convertit en la força militar hegemònica a Anatòlia i ja res no podia aturar a Roger de Flor.

Execucions, contribucions de guerra i ocupació de Magnèsia

La Companyia s'estigué 15 dies^[39] a Filadèlfia recuperant-se dels esforços de la campanya militar.^[36] Havent acomplert l'única missió que l'emperador bizantí Andrònic II Paleòleg havia encomanat a Roger de Flor, aquest optà per consolidar la defensa de la ciutat reconquerint les fortaleses bizantines que anteriorment s'havien rendit als turcs sense resistència i els havien possibilitat arribar a Filadèlfia sense oposició. La Companyia sortí de la ciutat i es dirigí cap al nord, vers la fortalesa de Kula. Els turcs, en detectar que la Companyia s'hi aproximava, l'abandonaren i fugiren. La guarnició grega de Kula que havia estat fins aleshores sotmesa als turcs, rebé les tropes aragoneses i catalanes com a alliberadors. Però Roger de Flor no entenia com una fortalesa que semblava inexpugnable,^[36] havia pogut caure en poder dels turcs sense haver presentat batalla i aplicant el mateix rigor que havia aplicat en la fortalesa de Germe, Roger de Flor ordenà que el governador i el comandant de la guarnició grega fossin executats per castigar la seva covardia;^[40] en aquesta ocasió, i a diferència del que havia succeït a la fortalesa de Germe, les súplices dels grecs no serviren per a res. El governador fou decapitat i el comandant penjat a la força; tan sols després d'estar-se uns minuts sense arribar a morir-se, Roger de Flor acceptà que el despengessin, car els grecs ho tingueren per un miracle.^[40] La Companyia continuà cap al nord fins a arribar a la fortalesa de Furnes (Φούρνοις), on Roger de Flor actuà amb la mateixa implacable severitat.^[35]

El Mont Sipilos vist des de Magnèsia del Sipilos, actualment Manisa

Després d'aquesta operació de reconquesta i càstig, la Companyia retornà a Filadèlfia on Roger de Flor ordenà que li fossin pagades contribucions de guerra. Els magistrats de la ciutat inicialment s'hi negaren, car després de dos anys de setge la ciutat havia quedat devastada, la població encara patia fam i els pocs recursos de què disposava els havia dedicat a l'allotjament de les tropes de la Companyia. A això s'hi afegia que tan sols l'emperador tenia la potestat per imposar nous impostos en una ciutat bizantina, no pas Roger de Flor, però davant les exigències d'aquest, acabaren pagant les contribucions de guerra.

Des de Filadèlfia la Companyia retrocedí per la vall riu Hermos i entrà en la prefectura de la ciutat de Magnèsia del Sipilos,^[39] l'únic territori que encara restava sota control dels bizantins a Anatòlia. Magnèsia del Sipilos comptava amb unes sòlides muralles, que en garantien la seva defensa; a més, es trobava propera a la costa, a uns kilòmetres de distància de l'illa del Xiu, illa on es trobava ancorada la flota de la Companyia a les ordres de Ferrando d'Ahones. Donades aquestes circumstàncies, Roger de Flor decidí ocupar la ciutat bizantina per fixar-hi el seu quarter general, traslladar-hi el botí de guerra acumulat i acantonar-hi les tropes. Roger de Flor, pels grecs començava a actuar no ja tan sols com un cabdill militar, sinó com si fos el governador de tota Anatòlia, fet que li suposà la rivalitat amb el prefecte del territori bizantí Nostongos Ducas i el governador de la ciutat de Magnèsia, Demetrios Ataliota. Finalment, Nostongos Ducas es dirigí cap a Constantinoble per denunciar la crueltat,^[35] i l'avarícia^[35] de Roger de Flor davant de l'emperador. L'emperador es negà a rebre'l, i Nostongo comunicà al patriarca les noves, que causaren consternació a la capital bizantina.

l'Illa del Xiu, on es trobava ancorada la flota de la Companyia a les ordres de Ferrando d'Ahones

Batalla de Tira

Després d'haver deixat a la ciutat de Magnèsia el botí de la Companyia i una petita guarnició formada per almogàvers, les tropes de Roger de Flor anaren a la ciutat de Nif,^[39] on tot just arribar-hi reberen petició d'auxili de dos habitants de Tira.^[40] Les restes de les tropes turques derrotades a la Batalla d'Aulax s'havien unit a les tropes de l'Emirat de Menteşe-oğhlu^[41] i havien començat a atacar la ciutat de Tira. Roger de Flor prengué la meitat de les seves tropes i ordenà a l'altra meitat que retornés a Magnèsia del Sipilos. Les tropes a les ordres de Roger de Flor iniciaren novament una marxa a gran velocitat, arribant a les murades de Tira en plena nit i, sense que els turcs descobrissin la seva presència,^[41] entraren a la ciutat. L'endemà al matí els turcs començaren a agrupar-se a la planúria davant de la ciutat per tal preparar un nou assalt amb la confiança que a Tira hi havia tan sols una petita guarnició de grecs.

Corberan d'Alet

Corberan d'Alet va ser un militar navarrès que s'uní a la Companyia i en fou nomenat manescal. Era un dels homes de la màxima confiança de Roger de Flor i aquest li prometé la seva filla en matrimoni. De no haver-se produït la seva inesperada mort, Corberan d'Alet s'hauria casat amb la filla de Roger de Flor en finalitzar la campanya militar del 1304. En la batalla del riu Cízic i en la d'Aulax Corberan d'Alet cabdellà la infanteria, però en la batalla de Tira morí d'una fletxa al cap en emprendre la persecució dels turcs. Roger de Flor ordenà que fos enterrat amb tots els honors a l'església de Sant Jordi de Tira, junt amb 10 cavallers més caiguts en la mateixa batalla, i que el seu sepulcre fou guarnit amb rics ornaments.

Roger de Flor ordenà a Corberan d'Alet que preparés un destacament format per 200 homes a cavall i 1.000 almogàvers.^[41] Quan els turcs s'aproparen a les murades de la ciutat, les tropes cabdellades per Corberan d'Alet sortiren violentament de la ciutat i investiren les aterrides tropes turques. Abans que aconseguessin recuperar-se de la seva sorpresa, l'investida de les tropes aragoneses i catalanes ja havia deixat al camp de batalla més de 700 turcs a cavall morts i més d'infanteria.^[41] Presos del pànic, la resta de turcs a cavall començaren a fugir cap a les muntanyes properes a ciutat mentre eren perseguits per la cavalleria almogàver. Corberan d'Alet decidí mantenir la

persecució contra els turcs en retirada i ordenà desmuntar dels cavalls i començar l'ascensió. En veure la decisió de les tropes almogàvers, els turcs posaren peu a terra i començaren a llençar pedres i a disparar fletxes contra els homes de la Companyia.^[40] Per facilitar l'ascensió i millorar la seua visió enmig de la polseguera i la calor, Corberan d'Alet no dubtà a llevar-se el seu casc;^[41] just en aquell moment, una sageta turca li impactà al cap i morí a l'instant. Les tropes almogàvers, commocionades per la mort del manescal de la Companyia, deturaren la persecució i començaren a replegar-se portant el cadàver de Corberan d'Alet, mentre els turcs reprengueren la seva fugida.^[40]

Quan les tropes arribaren de nou a Tira informaren immediatament de la mort de manescal a Roger de Flor. Aquest ordenà que Corberan d'Alet fos enterrat amb tots els honors a l'Església de Sant Jordi,^[41] situada a unes dues llegües de la ciutat de Tira, i que el seu sepulcre fos guarnit bellament amb rics ornaments.^[41] Guardant dol per la mort del manescal,^[40] la Companyia restà 8 dies acantonada a Tira.

Arribada de Bernat de Rocafort i contribucions de guerra a Efes

Mentre es desenvolupava la Batalla de Tira, Bernat de Rocafort arribà a Constantinoble procedent del Regne de Sicília. Bernat de Rocafort no s'havia unit a la Companyia l'any anterior doncs s'havia negat a acceptar els termes de la Pau de Caltabellotta que l'obligaven a retornar dos castells que havia conquerit al Regne de Nàpols.^[41] Finalment, el juliol del 1304, decidí unir-se a la Companyia i amb 200 homes de cavall, 1.000 almogàvers i 2 galeres^[41] salpà cap a la capital bizantina. Allí fou rebut per l'emperador Andrònic II Paleòleg, qui l'informà que la flota de la Companyia es trobava ancorada a l'Illa del Xiu.

Bernat de Rocafort

Militar valencià. Ambiciós i de naturalesa despietada. S'afegí a la Companyia sota les ordres de Roger de Flor, a la mort d'aquest, i junt amb Ferrando Eximénez d'Arenós dirigí la *venjança catalana*. Davant la seva crueltat els seus homes es revelaren contra ell i el lliuraren a Robert I de Nàpols, qui l'empresonà i deixà morir de fam al castell d'Arvesa, junt amb el seu germà Gilbert de Rocafort.

Alhora i des de Tira, Roger de Flor ordenà a l'almirall de la flota Ferrando d'Ahones que salpés de l'Illa del Xiu i es dirigís a Ània.^[41] Ferrando d'Ahones, amb els reforços acabats d'arribar de Bernat de Rocafort, salpà amb flota i arribà a la ciutat Ània pocs dies després, on s'estigué ancorat 8 dies esperant l'arribada de la Companyia.^[41] En ser informat Roger de Flor de l'arribada de Bernat de Rocafort, ordenà a Ramon Muntaner que s'avancés al gruix de la tropa i amb 20 cavalls recollís a Bernat de Rocafort per portar-lo fins a la ciutat d'Efes.^[42] Per la seva part, Roger de Flor amb tota la host almogàver es dirigí cap a Efès, deixant en Pere d'Eros^[42]/Diego de Orós^[43] i una dotació 30 hòmens a cavall i 100 almogàvers com a guarnició de Tira.

Finalment, 4 dies després, Roger de Flor al capdavant de tota la host arribà a Efès on es reuní amb Bernat de Rocafort. Els dos militars veterans de la Guerra de Sicília arribaren ràpidament a un acord; la mort de Corberan d'Alet havia deixat la Companyia sense manescal i Roger de Flor proposà a Bernat de Rocafort pel càrrec; així mateix, li prometé en matrimoni la seva filla, abans promesa del difunt Corberan d'Alet i el pagament de 4 mesos de soldada en bestreta pels seus homes.^[42] Bernat de Rocafort acceptà aquestes termes i ambdós cabdills anaren conjuntament a Ània. Això no obstant, abans de sortir d'Efes, Roger de Flor es feu pagar noves contribucions de guerra,^[35] no dubtant en emprar la violència extrema quan fou necessari.^[35]

Batalla d'Ània

En arribar a les proximitats d'Ània, els homes de la flota de Ferrando d'Ahones i els reforços portats per Bernat de Rocafort exiïren a la carrera per rebre els dos cabdills efusiment mentre brandaven les seves armes; reunida i ampliada la Companyia, Roger de Flor feu pagament d'una nova soldada a tots els homes.^[42]

Per la seva part, les tropes supervivents de l'Emirat d'Aydn aconseguiren reagrupar-se prop d'Ània i començaren a assetjar la seva horta. Aquestes operacions ofengueren les tropes almogàvers, que prengueren les accions dels turcs com un desafiament.^[44] Sense rebre ordres dels cabdills de la Companyia,^[36] i en complet desordre, la host almogàver obrí sobtadament les portes de la ciutat i investí frontalment els turcs. Aquests, sorpresos per l'atac, caigueren novament derrotats i aquells que pogueren iniciaren desorganitzadament la retirada. Els almogàvers n'iniciaren la persecució i tan sols l'arribada de la nit els salvà d'un desastre major.^[44] Amb tot, al camp de batalla restaven morts 1.000 turcs de cavall i 2.000 turcs de peu.^[42]

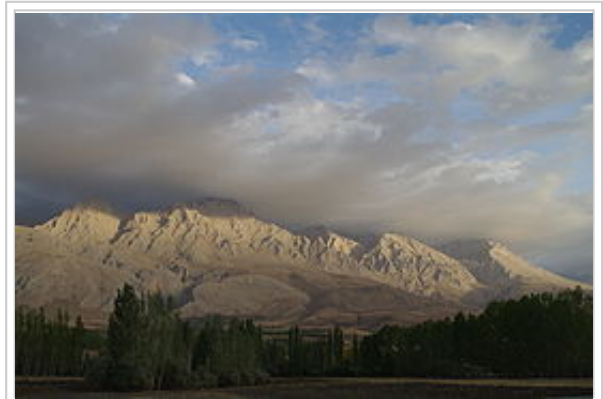
Ània, actualment Kuşadası

Després d'aquesta nova victòria la Companyia havia consolidat la seva posició a la costa i havia derrotat els turcs en tots els enfrontaments que havien tingut. Després de 15 dies d'estada a Ània,^[42] Roger de Flor acordà abandonar la costa i amb els nous reforços portats per Bernat de Rocafort, endinsar-se cap a l'interior d'Anatòlia buscant una nova batalla decisiva.

Batalla de Kibistra

A finals de juliol del 1304, eixí d'Ània^[42] la senyera i la Companyia prengué la ruta de l'antiga via romana. En la seva marxa travessaren les antigues regions cristianes i ara dominiades pels turcs de Cària i Licaònia, enllaçant amb la ruta que dos segles abans havien seguit els croats en el seu camí cap a Terra Santa. La Companyia arribà finalment als contraforts de les Muntanyes de Taurus, a prop del pas anomenat Porta del Ferro,^[42] que protegia les fronteres de l'isolat Regne cristià d'Armènia Menor.

Els turcs, en el seu replegament general i evacuació de l'occident anatòlic, havien reeixit a concentrar un exèrcit de fins a 10.000 homes a cavall i 20.000 homes a peu.^[42] Havent aconseguit atraure la Companyia cap a un terreny que li era desfavorable, deixant-la aïllada i a jorns de distància de les grans ciutats costaneres bizantines, les tropes islàmiques restaven amatents i alerta, esperant el moment idoni per a llençar-se sobre la Companyia Catalana d'Orient i destruir-la definitivament.^[45] A mesura que s'endinsaven més i més en territori enemic, Roger de Flor i el seu manescal Bernat de Rocafort ordenaren als homes de reduir la marxa i estar precavuts davant de qualsevol eventualitat; àdhuc, incrementaren les patrulles per crear les forces enemigues,^[45] fet que resultà providencial, car els exploradors localitzaren un enorme contingent turc; desbaratada la sorpresa,^[46] enmig dels claroscurs de l'albada del 15 d'agost del 1304, la diada de la Mare de Déu d'Agost,^[42] i en una gran esplanada que s'estenia als peus d'una muntanya,^[46] els almogàvers es trobaren davant del gran exèrcit turc, amb els seus estendards despleats i arregat en ordre de batalla.

L'Aladaglar, a les Muntanyes del Taure; en turc, Toros Dağları

Malgrat que la desproporció de forces superava qualsevol expectativa raonable que hagués pogut albirar, Roger de Flor no considerà en cap moment la retirada.^[45] Cridà ràpidament les ordres als seus homes perquè s'aparellessin per a la imminent batalla, ordenant a Bernat de Rocafort que es posés al capdavant de l'almogaveria,^[42] mentre que ell mateix es posà al capdavant de la cavalleria de la Companyia i alana. Amb poc més de 6.000 homes, la inferioritat numèrica no féu escriuir la voluntat de Roger de Flor, conscient que l'exèrcit que es trobava al seu davant

constituïa la darrera reserva islàmica; si aconseguia derrotar-los, la Companyia restaria com a única força militar efectiva en el territori i ell esdevindria l'amo absolut d'Anatòlia.^[46] Per contra, si en sortien derrotats, donant l'aïllament en què es trobaven, no hi hauria escapatòria possible.^[45]

La cavalleria de la Companyia i els alans se situaren al flanc esquerre, contraposats a la cavalleria turca. Al franc dret es desplegaren la infanteria almogàver i les tropes de romeus bizantins.^[45] El silenci que regnava enmig de la vall es trencà quan d'entre les tropes almogàvers començà a alçar-se el crit de guerra que els ha fet immortals: *Desperta Ferro! Desperta!, Desperta Ferro! Desperta!*;^[42] començava la batalla decisiva. La cavalleria cabdellada per Roger de Flor sortí a l'encontre de la cavalleria turca, mentre els almogàvers iniciaren la càrrega sobre les files islàmiques. La primera ofensiva fou aturada i les tropes turques començaren a avançar. Després de perllongats combats i investides, la lògica de la superioritat numèrica turca començà a imposar-se. Però quan la victòria semblava que es decantaria finalment del costat turc i les forces començaven a renquejar,^[46] s'alçà de nou el crit que recordà als almogàvers la seva darrera fidelitat i la providència invicta que esguardava el cognom dels seus sobirans; al crit d'*Aragó, Aragó!, Aragó, Aragó!*^[42] es llançaren novament a l'assalt. De res no serviren les exhortacions a la gihād dels temibles guerrers ghāzī, i les línies turques començaren a trencar-se davant la inaturable escomesa de catalans i aragonesos. Amb sistemàtica metodologia, els almogàvers pentraven i profunditzaven en les bretxes, aïllaven els contingents turcs i acabaven per massacrar-los.^[45] Finalment, prop de l'hora del crepuscle, la host islàmica col·lapsà i començà aleshores una fugida massiva; la cavalleria almogàver procedí a l'encaç dels fugitius^[42] fins que la foscor els aturà, mentre el cos principal de les tropes almogàvers restà en vetlla tota la nit, amb les armes a la mà,^[45] per si els turcs tornaven a l'ofensiva. L'endemà al matí, Roger de Flor procedí al reconeixement del camp de batalla; la carniceria del dia anterior havia deixat, dels turcs a cavall, prop de 6.000 morts, i dels de peu, uns 12.000 morts.^[42]

Traïció bizantina

Setge de Magnèsia

Després d'aquesta campanya la Companyia Catalana retornà a Magnèsia del Sipilos, però aquests èxits militars no aconseguiren compensar els excessos a què la companyia sotmetia la població local. Per complicar encara més les relacions, els habitants de Magnèsia aprofitaren una de les sortides de la companyia per robar el botí de la companyia, el governador de Magnèsia ordena executar la guarnició d'almogàvers que protegien els tresors de la Companyia. Quan els homes de Roger de Flor retornaren a la ciutat els seus habitants es negaren a obrir-los les portes. La companyia inicià els preparatius per tal d'assetjar la ciutat que havia estat la seva pròpia base. Mentre es preparava el setge l'emperador Andrònic II Paleòleg els envià la petició de tornar a creuar el Bòsfor per lluitar contra els búlgars que amenaçaven les fronteres del nord de l'Imperi.

Els grecs, pensant que la Companyia havia estat derrotada, s'apoderaren del botí de la Companyia. A finals de l'estiu del 1304, durant el setge de Magnèsia, el contingent dels alans, que s'havia reduït a la meitat doncs ja tan sols en quedaven 500, desertà.^[29]

L'ofensiva del Segon Imperi Búlgar

El 1300, Todor Svetoslav es coronà com a nou tsar del Segon Imperi Búlgar. Les relacions entre l'emperador Andrònic II Paleòleg i el tsar búlgar Todor Svetoslav I Terter de Bulgària havien empitjorat notablement des del 1303, quan el tsar búlgar passà a l'ofensiva i envai el territori de l'Imperi Bizantí, atacant els ports del Mar Negre i capturant fortaleses del nord-est de Tràcia, incloent-hi Mesèmbria (Nessèbar), Anquialos (Pomòrie), Sozòpolis (Sozòpol), i Agatòpolis (Akhtòpol). El 1304 els bizantins, comandants per xor Miquel Paleòleg, fill de l'emperador bizantí Andrònic II Paleòleg, decidiren passar al contraatac, però foren derrotats a la Batalla de Skafida.

Davant d'aquesta derrota, l'emperador s'apressà a cridar a la invencible companyia. Però l'exèrcit bizantí, humiliat, no considerà apropiada aquesta decisió i el mateix Miquel IX Paleòleg escrigué al seu germà advertint que l'arribada de la Companyia provocaria la revolta de l'exèrcit bizantí.

Hivernada de 1304 a 1305 a Gal·lípoli

D'aquesta manera, quan la Companyia arribà a Gal·lípoli, l'emperador Andrònic II Paleòleg els demanà que retornessin de nou a l'Àsia Menor. Roger de Flor, exasperat davant d'aquests canvis de direcció, es negà a retornar a l'Àsia Menor si abans els soldats no eren pagats amb les soldades que se'ls hi devien. Arribats a Omnia Sanctorum, s'ordenà d'eixhivernar a Gal·lípoli.

Batalla entre bizantins i búlgars

L'arribada de Berenguer d'Entença

En aquest context cada volta més enrarit entre la Companyia i l'Imperi Bizantí, l'octubre de 1304, arriba a Madyte el noble Català-Aragonès Berenguer d'Entença i de Montcada amb un contingent format per 300 cavallers i mil almogàvers.^[47] [Nota 4]

Berenguer d'Entença i de Montcada

Berenguer d'Entença i de Montcada s'incorporà a la Companyia, aportant nou galeres, uns 300 cavallers i un miler d'almogàvers, va ser molt ben rebuda, ja que era considerat a l'alçada d'en Roger de Flor.

Per altra banda Frederic II de Sicília envià, l'estiu de 1304, cap a terres bizantines una flota formada per deu naus comandades per Sanç d'Aragó^[Nota 5] amb la missió de fer la guerra contra Andrònic i sondejar les intencions de Roger de Flor i els seus homes.

En aquest clima de forta tensió entre la companyia i l'Imperi, mentre es negociaven les noves condicions que havien d'assegurar la permanència de la companyia a la Romania. L'arribada de la flota enviada per Frederic pretén fer esclatar el conflicte entre Roger de Flor i els basileus. El rei Sicília confiava amb la col·laboració de Berenguer d'Entença per tal d'inclinar les tropes almogàvers a favor seu. Amb tot, Entença traïx les seves promeses de col·laboració amb els plans de Frederic.^[Nota 6]

La companyia refusà l'ajut a la flota de Sanç, al mateix temps que arriba a un acord amb Andrònic. Roger de Flor és nomenat Kaisar de l'Imperi Bizantí i rep 33.000 perpres d'or i 100.000 *modii* de blat per a retornar a Anatòlia amb tres mil homes i seguir la guerra contra els turcs; Berenguer d'Entença jura fidelitat als basileus i rep el títol de Megaduc cedit per Roger.^[50]

Malgrat l'acord, les relacions entre la Companyia i l'Imperi es dirigien ja cap a la guerra oberta.

Assassinat de Roger de Flor i la massacre d'Adrianòpolis

Durant el mes de gener de 1305 Roger de Flor fortificà la península de Gal·lípoli mentre Frederic II de Sicília armava una flota per conquerir l'Imperi Bizantí. Al seu torn, els turcs atacaren de nou Filadèlfia i l'emperador Andrònic II Paleòleg, totalment desesperat i acorralat, optà per intentar reconciliar-se amb Roger de Flor oferint-li també el títol de Cèsar i entregant-li en feu totes les províncies d'Àsia Menor. Veient com l'emperador s'havia plegat sense presentar batalla, Roger de Flor es preparà per atacar de nou als turcs i conquerir les províncies d'Àsia Menor que se li havien donat en feu amb uns 3.000 homes.

Abans de partir però, es dirigí a Adrianòpolis (l'actual Edirne) per reunir-se amb el fill de l'emperador Miquel IX Paleòleg. El jove basileu el rebé sumptuosament i en el transcurs d'un sopar, el dia 4 d'abril de 1305,^[47] l'assassinà a traïció conjuntament amb la plana major de la Companyia amb l'ajuda de turcoples i dels alans.

Decidit a posar fi a la Companyia, Miquel IX Paleòleg féu una crida per lluitar tots contra un. D'aquesta manera, l'exèrcit bizantí, els alans, els turcoples i els genovesos s'uniren per exterminar la companyia: s'havia iniciat la "caça de l'almogàver" i catalans i aragonesos eren exterminats a discreció arreu de l'imperi, els catalans residents a Constantinoble són massacrats, entre ells l'almirall Ferrando d'Ahones.

L'extermini de la Companyia i la Batalla de Gal·lípoli

En l'ofensiva final contra els almogàvers, les tropes bizantines, alanes i turcoples desembarcaren a Gal·lípoli on exterminaren un gran nombre d'almogàvers. Les forces almogàvers quedaren reduïdes a 3.307 homes i 206 cavalls.^[51] Els almogàvers maten a tots els veïns de Gal·lípoli (fet que Muntaner no menciona en la crònica).

Pont d'Adrianòpolis, actualment Edirne

Guerra de la Venjança Catalana

L'assassinat a traïció de Roger de Flor i l'intent d'extermini deixen a la Companyia en una situació desesperada. Rodejats d'enemics, lluitant successivament o a la vegada amb turcs, alans, grecs i genovesos. Amb el seu esforç per a sobreviure els almogàvers es llançaren durant els següents dos anys a una guerra de devastació i extermini tot al llarg de l'Imperi Bizantí, fets que es coneixen com la *Venjança Catalana*.

Però la Companyia no es lliurà a aquesta venjança sense complir abans amb totes les lleis de l'honor: desafia noblement els basileus i declarà la guerra a l'Imperi Bizantí. Berenguer d'Entença i de Montcada envia missatgers a Redostó els quals, com a resposta, foren esquarterats.^[52] (Respecte a aquest fet l'historiador anglès G.Finlay escriu: "*Aquests aventurers desprietats sabien guardar millor el seu propi honor que l'emperador grec el del seu imperi*").^[53]

« *Y los venjaren... Gran fou la matansa
ab que los camps del Assia embermelliren*^[Nota 7]
*Y'ls restos de festí de sa venjança
als buytres i á las hienas repartiren.
La espasa oscaren y la forta llansa
en los cráneos dels grechs... Tants ne moriren,
que de sa carn las fèras s'atiparen* »
i las planas llurs ossos blanquejaren

— Joaquim Rubió i Ors, *Roudor de Llobregat ó sia Los catalans en Grècia*, 1842, pag.61

Setge de Gal·lipoli

Les Tropes Bizantines, formades per 14.000 cavallers i 30.000 infants entre grecs, alans i turcoples, posen setge a Gal·lípoli.

Assetjat Berenguer d'Entença i de Montcada, nou cabdill de la Companyia, envia ambaixadors cap a Sicília per a demanar socors. Entença planeja una ràtzia contra Constantinoble i parteix cap a Recrea amb 5 galeres, deixant a Gal·lípoli una host formada per 206 homes a cavall i 1.256 homes a peu, capitanejats per Ramon Muntaner (com a capità de Gal·lípoli), Bernat de Rocafort (Semescal) i 6 cavallers (Ramon Muntaner cita Guillem de Siscar, Ferran Gorí, Joan Peris, Guillem Peris de Caldes i N'Eixemèn d'Alberó).

"Ferida" i captura de Berenguer d'Entença i de Montcada

Entença i els seus almogàvers prenen l'illa de Propòntide saquejant i matant gran part dels seus pobles. Posteriorment es dirigeix a Recrea, ciutat situada a 24 milles de Constantinoble, saqueja la ciutat i mata gran part dels seus habitants. Andrònic Alertat de la pèrdua de la ciutat envia tropes cap ella comandades pel seu fill Joan. Les tropes bizantines són superades pels almogàvers.

Després d'aquesta *ferida* Berenguer d'Entença decideix de tornar amb els seus homes cap a Gal·lípoli. De tornada la flota almogàver es troba amb 18 galeres genoveses. L'estol genovès inicià converses amb la flota almogàver. El capità de l'estol gènoves, Eduar d'Oria, convenç Entença d'anar a la nau capitana, on celebraren un sopar i Entença hi passà la nit. En intentar tornar a la seva nau Entença és detingut pels genovesos i aquests ataquen les 5 galeres almogàvers. Els almogàvers són derrotats i Berenguer d'Entença és fet presoner^[47]^[Nota 8]

La notícia de la captura d'Entença arriba a Gal·lípoli. Els pocs efectius de la host que han estat resistint el setge (206 homes a cavall i 1.256 homes a peu) comandats per Bernat de Rocafort i Ramon Muntaner prenen la decisió de resistir fins al final. Els almogàvers un cop presa la decisió enfonsen els seus vaixells^[56] i disposen el seu govern: Nomenen Bernat de Rocafort cabdill de la companyia i dotze consellers (amb igual poder que Rocafort, que complia les resolucions preses pel consell), Així mateix feren un segell per als seus missatges i missives, amb el lema: *S(igillum) felicis Francorum exercitus in Romani(a)e partibus comorantis* (Segell del benaurat exèrcit dels francs establert a la regió de Romania).^[Nota 9]^[Nota 10]^[Nota 11]

La companyia resistia el setge provocant força baixes a l'enemic, amb tot aquest seguia sent molt superior numèricament i la companyia no es podia permetre un degoteig constant de baixes. Els assetjats decideixen presentar batalla oberta. El 21 de juny^[57] els almogàvers surten de Gal·lípoli i presenten batalla, destrossen la primera línia Bizantina (Ramon Muntaner indica en la seva crònica que la virulència del primer xoc fou tal que tingué la sensació que Gal·lípoli patia un terratrèmol), la qual es veu obligada a retirar-se, El reforç Bizantí atura momentàniament l'avanç almogàver. Al crit de *Via Sus! Via Sus! Sant Jordi! Sant Jordi!*^[58] els almogàvers redoblen esforços i fan retrocedir aquesta segona línia i es llencen a la persecució, al llarg de 24 milles, de les tropes Bizantines. A mitjanit els almogàvers tornen a Gal·lípoli Victoriosos. Les baixes almogàvers foren d'un cavaller i dos infants, mentre que dels vençuts en moriren 20.000 infants i 6.000 cavallers.^[59]

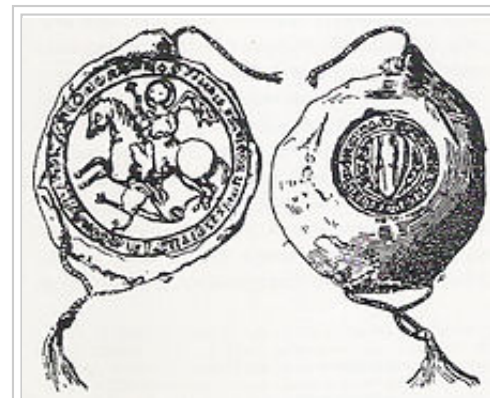
Batalla d'Apros

Davant aquesta desfeta Andrònic i Miquel, els dos emperadors, resolen d'armar un exèrcit per destruir el petit estat militar català de Gal·lípoli abans no arribessin uns possibles reforços, provinents de Catalunya o Sicília, a la companyia.

La companyia, alertada de la formació d'aquest exèrcit decideix d'anar al seu encontre. Al tercer dia de marxa la companyia albira les forces enemigues, prop d'Apros on es troba Miquel IX Paleòleg aquarterat esperant la resta de l'exèrcit. La companyia decideix esperar al matí per a atacar, fet que donà temps perquè es reunís tot l'exèrcit bizantí).

Mapa de la península de Gal·lípoli

Gravat del segle XIX del segell que la Companyia va fer el 1305

Així la companyia es presentà a la batalla, amb menys de 3.000 efectius. Els bizantins posaren els alans i els turcoples al davant, mantenint-se ells a la ressaga. Però després dels primers enfrontaments, els alans desertaren i abandonaren el camp de batalla, deixant als bizantins i als turcoples davant dels almogàvers. Aquests, finalment, esclafaren completament l'exèrcit bizantí. L'imperi s'havia quedat sense forces militars.

El que seguí fou una estampida i saqueig general. Els turcoples i els alans començaren a saquejar el territori bizantí. Passats uns mesos, els alans atacaren els turcoples^[29] i en capturaren uns quants, que foren entregats a l'emperador amb l'esperança que aquest els perdonés.

Domini de la Tràcia

Ja sense més tropes, l'Imperi Bizantí no pogué impedir que els catalans devastessin la Tràcia on reduïren a l'esclavitud la població que no havia estat massacrada amb els Emperadors Andrònic i Miquel sense atrevir-se a sortir de Constantinoble i Adrianòpolis. Els almogàvers es dedicaren a saquejar i massacrar la població de les diferents ciutats de la Tràcia, deixant de banda les ciutats més fortificades, per tal d'evitar baixes. La situació d'indefensió dels nadius era total, restant aquests a la fúria almogàver. Ramon Muntaner ens il·lustra aquesta situació fent menció del cas d'un almogàver (Peric de Na Clara), que havent perdut tot el que tenia jugant prengué els seus dos fills i s'endinsà fins als jardins de Constantinoble on feu presoners dos mercaders genovesos i tornà a Gal·lipoli amb ells sense cap oposició, aconseguint un profitós rescat.^{[60][61]}

« (...) a manera de devastador incendi es precipitaren damunt de nosaltres, atrevint-se a tot i cobejant tot el que veien. Res deixaren lliure de sa invasió, en recórrer d'un extrem a l'altre aquella encontrada, adés fos pla o muntanya, avenc o precipici, roques escarpades, camins, vessants de muntanyes, valls, colls, torrents, coves, prats, camps i boscuries. Tot desaparegué, tot fou consumat, tot restà ple de cadàvers, víctimes de la més espantosa i horrible carnisseria. Els corrents de sang que en els rius han reemplaçat arreu les aigües s'estanquen a les valls i fins i tot esdevé que, omplint completament llur areny, desemboquen, ai!, a la mar, arrossegant cossos humans per a pastura dels peixos(...). A un li manquen les entranyes, a l'altre el cap, a aquell les mans, a aquest els peus i encara n'hi ha, segons crec, als qui tot això manca. Com si llur cap els hi hagués promès grans premis,(...) disputen sobre qui farà més morts o ensangonarà més sa espasa, estimant quasi vergonyós deixar per al seu veí aquestes gestes. Sospitant en tots traïció, amb la mateixa sort castiguen els qui tenen les mans plenes de sang com els qui n'estan nets. Tots són comptats en el nombre de traïdors.

I el que es encara pitjor és que aquests (*els catalans*) són d'aital naturalesa que frueixen amb el vessament de sang i amb la matança, tenen per suprema dita acabar amb els altres, judiquen una calamitat el no fer res i fins i tot consideren la clemència com una efeminació. (...) Amb universal consternació es precipiten tots a una sola veu i talen, destrueixen, destrossen, incendien. A uns els fan esclaus, a altres els treuen la vista. Aixequen tals munts de cadàvers que no són res en comparació amb ells els dels corciresos, que els porten en carros, com referix Tucídifès. (...) La multitud immensa dels morts serveix de pastura a les aus, a les feres i als gossos. I és tal la misèria, fins i tot entre els més rics, que els obliga a tirar d'aquests animals en lloc dels domèstics i a sortir al camp per veure si en descobrixen algun fugint de l'espasa i cercant de nit d'apoderar-se del que és seu per no morir de fam, portant d'aquesta manera una vida que no és vida i sols diferint de la dels morts en el fet que després d'innombrables necessitats algun dia els haurà de cobrir la mateixa sort. »

— Theodulus Monachus^[Nota 1], *J.F.Boissonade, Anecdota Graeca e codicibus regis, tom II, pàg. 188-211*

Així les coses, la Companyia pren les ciutats de Redostó i Panido, situades a unes seixanta milles de Constantinoble, exterminant els seus habitants.

Donades les baixes patides, la Companyia anà reclutant nous efectius entre els grecs desertors, italians i turcs cristians, que contribuïen així a augmentar les tropes a disposició de Berenguer d'Entença i de Montcada. A més, Ferrando Eximénez d'Arenós^[47] desembarca a Madyte el 1306 amb 80 almogàvers de reforç.

Ferrando Eximénez d'Arenós pren una partida de 60 cavallers i 300 almogàvers i es dirigeix al castell Màdito, situat a l'entrada dels Dardanel, després d'assetjar-lo el pren el mes de juliol.^{[60][62]}

La companyia es divideix en tres parts: Ferrando Eximénez d'Arenós restà a Màdito, Ramon Muntaner a Gal·lipoli i Bernat de Rocafort a Redostó i Panido.

L'extermini dels Alans i atac genovès a Gal·lipoli

La companyia gira els seus esforços a venjar-se dels Alans. Eiximenis i Rocafort reuneixen la companyia, enviant les dones i nens cap a Gal·lipoli a càrrec de Ramon Muntaner. La companyia marxà cap al mont Hemo deixant a Muntaner a Gal·lipoli amb una host formada per 7 cavallers i 134 almogàvers i 2.000 dones.

La companyia atrapà als Alans a les proximitats de les muntanyes Hemus, Carpats. A la companyia s'hi afegiren uns 1.000 turcoples. En una sagnant batalla, la Companyia es revenjà també dels alans per la seva implicació en l'assassinat de Roger de Flor, de manera que els alans foren totalment exterminats i les seves famílies esclavitzades. A partir d'aleshores, els alans de Gicorn passaren a la història.^[29]

Paral·lelament 25 galeres (18 genoveses i 7 Bizantines) sota el comandament d'Antonio Spinola intenta conquerir Gal·lipoli. La decidida defensa duta a terme per les dones i els pocs homes disponibles sota el comandament de Ramon Muntaner feren fracassar aquest intent.

Turcs i Turcoples s'afegeixen a la companyia

L'any 1306 els Turcs reconquereixen Anatòlia. Andrònic no pot fer front a l'avanç turc, principalment per la manca de forces.

Coneixedors de les victòries de la Companyia, una host de turcs formada per 1.200 homes a cavall i 200 a peu comandats per Ximelic s'uneixen a la companyia.^[63] Poc després a la companyia s'hi afegixen 1.000 Turcoples que eren al servei de l'Imperi Bizantí. Així doncs la Companyia augmentà les seves forces en 2.200 homes a cavall i 200 homes a peu.^[Nota 12]

Retorn de Berenguer d'Entença

Després de la seva captura, Berenguer d'Entença i de Montcada és empresonat finalment a Gènova, on, finalment, és alliberat gràcies a la intervenció del rei d'Aragó. Un cop alliberat Entença procura reclutar ajut per a la Companyia iniciant un periple per diferents corts, entre elles la papal i la Francesa. Finalment Entença, venent part dels seus béns, organitza un cos amb 500 homes i es dirigeix a Gal·lipoli.

A Gal·lipoli Berenguer d'Entença intenta reprendre el lideratge de la companyia trobant-se amb l'oposició frontal de Bernat de Rocafort, el qual disposava del suport de la major part dels Almogàvers i del turc i turcoples, i de Ferran d'Eiximenis. Així les coses el consell dels 12 aconseguí que les diferents faccions arribessin a un compromís: Entença, Rocafort i Eiximenis capitanejarien els soldats que, lliurement, els volguessin seguir. Un cop formats els 3 cossos Bernat de Rocafort es dirigí amb els seus homes cap a assetjar la ciutat de Nova, mentre que Entença i Eiximenis s'uniren i partiren cap a Megareig.

La Companyia, al llarg d'aquests dos anys, ocupà la Tràcia sense oposició. Ciutat rere ciutat fou assaltada i saquejada, els conreus foren destruïts, homes, dones i nens foren enviats a Gal·lipoli, que esdevingué un dels grans mercats d'esclaus de l'Àsia menor.^[65] La host catalana visqué a cor què vols, prenent per les armes el que volien i devastant la regió. L'emperador Andrònic procurà negociar la retirada de la companyia. La manca de recursos de l'Imperi i les exigències de la Companyia, les quals incloïen el pagament de les pagues endarrerides, l'alliberament de tot presoner sense dany, la restitució de la flota capturada amb Entença i el pagament de la part del botí capturat que no poguessin endur-se,^[35] feren que aquest intent negociador fos en va.

Divisió de les forces catalanes: l'arribada de l'Infant Ferran de Mallorca

El 1307, Frederic II de Sicília envia al seu nebot l'infant Ferran de Mallorca, com a representant seu, a Gal·lipoli amb la intenció que aquest prengui el control de la companyia. El 20 de maig Ferran arriba a Gal·lipoli amb quatre galeres sicilianes. Berenguer d'Entença i de Montcada i Ferrando Eximénez d'Arenós acceptaren fer jurament de vassallatge a Frederic, reconeixent com a cap l'infant, amb tot Bernat de Rocafort es negà a fer el mateix.^[Nota 13]

Amb la companyia dividida i donat l'esgotament d'aliment, fruit d'haver viscut, durant 5 anys, del renadiu de les collites, de la península de Gal·lipoli, la host

decideix abandonar dita península i dirigir-se cap a la ciutat de Cristòfol, situada al límit de la Tràcia i Macedònia : Per mar s'enviaren les dones, vells i infants sota el comandament de Ramon Muntaner, mentre que l'infant Ferran i la resta de capitans hi anirien per terra, Berenguer de Rocafort aniria a l'avantguarda amb els Turcs, els Turcoples i la major part dels almogàvers, a un dia de distància el seguirien Berenguer d'Entença, Eiximenis i l'infant Ferran amb la resta de la host, principalment per evitar enfrontaments entre les faccions de la companyia.

A dues Jornades del seu destí, Cristòfol, l'avantguarda de les tropes d'Entença es troba amb la rereguarda de Rocafort i s'establí una trifurca. Durant l'enfrontament, els familiars de Bernat de Rocafort assassinaren a Berenguer d'Entença i de Montcada.

Després d'aquest fet Ferrando Eximénez d'Arenós abandonà la seva partida d'almogàvers i fugí cap a Constantinoble on l'emperador Andrònic II Paleòleg provà de guanyar-se el seu suport casant-lo amb una de les seves nebodes i nomenant-lo megaduc. Així mateix l'infant Ferran abandona la companyia amb els seus homes, als quals s'afégeix Ramon Muntaner.

Amb Berenguer d'Entença mort, Ferrando Eximénez d'Arenós fugí i Ramon Muntaner anant cap a Sicília amb l'infant Ferran, Bernat de Rocafort queda com a senyor absolut de la companyia comandant una host de prop de 8.000 homes.

A finals de la tardor la companyia s'assenta a les runes de la ciutat de Cassandria, situada a la Península Calcídica, per tal de passar-hi l'hivern. Els almogàvers no estan contents amb el govern de Rocafort, La mort d'Entença i l'actitud cruel i dèspota d'aquest, fan que els seus homes recelin cada vegada més d'ell.

Per la seva part l'infant Ferran de Mallorca i les seves naus arriben a Negrepoint. En la dita ciutat la host de l'infant es troba amb un estol de 10 galeres venecianes comandades pel francès Tibald de Cepoy, al servei de Carles de França. Cepoy captura a l'infant i la seva flota.

Ferran de Mallorca

Fill del rei Jaume II de Mallorca i Esclarmonda de Foix, i germà de Sanç I de Mallorca. Era nét per línia paterna del comte-rei Jaume el Conqueridor i la princesa Violant d'Hongria, i per línia materna del comte Roger IV de Foix i Brunissenda de Cardona. Fou germà del rei Sanç I de Mallorca. Després d'intentar prendre el comandament de la Companyia, fet que propicia la divisió d'aquesta, va ser capturat per Tibald de Cepoy i posteriorment alliberat. Retornà a la companyia durant la conquesta d'Acaia. Morí a la Batalla de Manolada.

L'infant és conduït, presoner, a Tebes i posteriorment a Nàpols, on fou alliberat el 1309 per Carles I de Valois gràcies a la intervenció del seu pare, el rei de Mallorca.

Tibald de Cepoy parteix de Negrepont amb les seves naus i es dirigeix cap a Cassandria per a trobar-se amb la Companyia, embarcant amb ells Ramon Muntaner i Garcia Gomis Palasin (cavaller aragonès, capità i valedor del bàndol d'Entença i Eiximenis) com a presoners. Amb la intenció d'aconseguir els seus serveis per a Carles de França. En arribar a Cassandria Cepoy lliura els dos presoners a Rocafort, com a senyal de bona voluntat. Rocafort ordena la mort de Gomis, mentre que Muntaner és rebut amb honors. Rocafort accepta les condicions ofertes per Tibald de Cepoy i obliga als seus homes a jurar fidelitat a aquest i a Carles de Valois.^[Nota 14]

Bernat de Rocafort amenaçà inútilment Tessalònica. En no caure la ciutat, devastà la península de Kassandreia on saqueja tot el que trobà, fins i tot els monestirs del Mont Athos.

Atacs als monestirs del Mont Athos

Des de Cassandria els almogàvers assetjaren la península del mont Athos, en la qual hi havia, sense comptar eremitoris i poblats de monjos, vint-i-cinc grans monestirs, els quals havien acumulat durant segles grans riqueses, fet que els féu preses cobejades pels almogàvers.

D'aquests atacs tan sols n'hi ha documentat un atac al monestir de Chilandari on, segons la informació provinent de l'arquebisbe serbi Daniel II, superior del monestir, la Companyia patí una gran derrota a mans dels monjos.^[Nota 15]^[Nota 16]

Amb tot, els atacs almogàvers provocaren que de la Gran Laura^[Nota 17] envies a la cort de Jaume II dos monjos del monestir de Sant Atanasi, els quals, mitjançant la mediació d'Arnau de Vilanova, aconseguiren el compromís del rei d'aturar els atacs per part dels almogàvers. Jaume II d'Aragó va fer gestions amb Bernat de Rocafort i va aconseguir que es respectessin els monestirs.^[Nota 18]

Gravat que representa la detenció de Bernat de Rocafort

L'actitud cruel i els excessos de Rocafort, junt amb la manca de respecte a les decisions que pren el consell almogàver, fan que els principals capitans de la companyia decideixi d'acabar amb el seu govern i es decidiren, malgrat el suport que encara manté Rocafort per part de turcs i turcoples, així com gran part de la tropa, capturar-lo i lliurar-lo a Tibald de Cepoy. Aquest fet comporta un seguit d'enfrontaments entre les faccions, fins que Cepoy lliura a Bernat de Rocafort a Robert I de Nàpols, enviant Rocafort a Nàpols on és empresonat fins a la mort.

Sense Rocafort el consell almogàver cerca nou capitost, donat que no trobaren un únic cap comparable als anteriors capitosts (Flor, Entença i Rocafort), resolgueren de nomenar a dos cavallers, un adalid i un almogàver que els governessin per consell dels dotze.^[71]

Unificada de nou la Companyia, esgotaren els recursos de la península de Cassandria on passaren l'hivern. En arribar el bon temps la companyia resol d'intentar ocupar Tessalònica. Amb tot Andrònic II reforça les seves posicions durant l'hivern, envià capitans experts a reforçar les principals ciutats de Macedònia i ordenà que recollís la collita i fos duta a les ciutats, així mateix ordenà que es fortifiqués la zona de Cristopol, per tal d'impedir que la companyia retornés cap a la Tràcia. Davant la impossibilitat de prendre Tessalònica, la manca de provisions i la impossibilitat de retornar a la Tràcia la companyia es dirigeix cap a la Tessàlia (1309), la companyia passa el rigor de l'hivern a la vall de Tempe.^[72] A la primavera reprenen el camí cap a Tessàlia on Joan I Àngel-Comnè, aliat l'emperador Andrònic II Paleòleg, els proposà de contractar-los per lluitar contra els ducs francs de Grècia.

Guerra contra el Duc D'Atenes

Finalment però, rebutjaren la proposta de Joan I Àngel-Comnè i es posaren al servei del duc franc d'Atenes, Gautier V de Brienne, per lluitar contra els bizantins de Constantinoble i Tessàlia.

La companyia s'establí a Tebes. Amb el suport de la Companyia Gautier declarà la guerra a la Blaquia de Joan I Àngel-Comnè i al Despotat de l'Epir. Inicialment els almogàvers van reocupar la plaça forta de Citó (Làmia), el 6 de juny de 1310, i posteriorment les ciutats de Domokós i Almiros. En tan sols sis mesos la Companyia capturà trenta llocs en nom del duc d'Atenes. En aquestes condicions Gautier feu forts els seus dominis i signarà una pau avantatjosa amb tots els seus adversaris. Gautier V de Brienne, però, incomplí el seu pacte amb la companyia pagant, només, la soldada dels dos primers mesos i negant-se a pagar la resta. Els almogàvers, llavors, es negaren a donar les riqueses aconseguides a la batalla i es van fer forts a les fortaleses.

Novament traïts, declararen la guerra al Duc d'Atenes, el qual reclutà un nou i formidable exèrcit que aglutinà gran part de la cavalleria dels francs de Grècia, per tal de fer fora a la Companyia de ses terres.

El teatre de la darrera gran batalla que lliurà la Companyia es formà l'hivern de 1310, l'escenari tingué lloc prop del riu Cefís el 13 de març de 1311.

Batalla del riu Cefís

Atrets als aiguamolls del llac Copais, els Francs foren completament massacrats per les tropes de la Companyia el 13 de març de 1311 en la Batalla del riu Cefís. El mateix Duc d'Atenes, Gautier V de Brienne, fou mort en la batalla.

Després d'aquesta, en pocs dies, la Companyia s'apoderà de Tebes i Atenes, conquerint d'aquesta manera el Ducat.

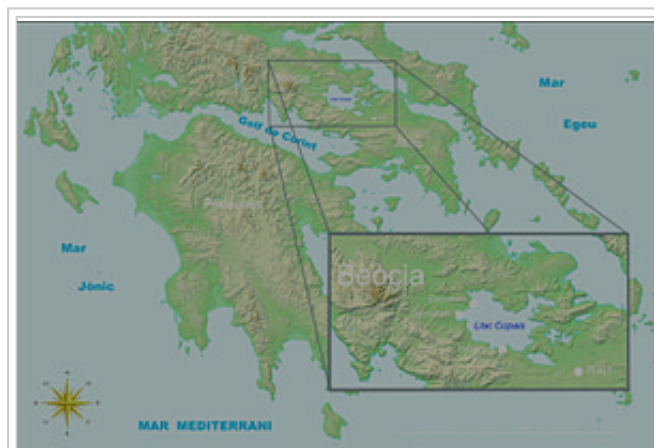
La Companyia decideix posar fi a la seva peregrinació i escollí Roger Desllor (*Roger Deslaur*), un del pocs cavallers al servei de Gautier supervivents de la Batalla del riu Cefís, per ser el nou Duc d'Atenes per tal d'impossibilitar així les reclamacions de Gautier VI de Brienne, fill de Gautier V de Brienne. Desllor fou casat amb la vídua de Tomas III Stormoncourt, mort a Cefís, fent-se amb el feu del castell de Salona.

« Llavors aquests (*els catalans*) (...) obtingueren la millor i més admirable victòria contra els seus enemics (*els francesos*), que havien anat a combatre'ls amb un superb aparell i que s'imaginaven no solament vèncer-los sinó conquerir tota tessàlia i Macedònia; mes foren talment castigats que no sobrevisqué ni tan sols un *pirforos*, com vulgarment es diu.

— Theodulus Monachus^[Nota 1], *J.F.Boissonade, Anecdota Graeca e codicibus regiis, tom II, pàg. 188-211*

El Ducat d'Atenes l'any 1204

Locatització del Llac Copais abans de ser drenat al segle XIX.

Veient que els catalans i aragonesos resolen d'assentar-se en el ducat, turcs i turcoples abandonen el servei a la companyia. 1500 homes capitanejats per Meleco entrà al servei del Principat de Sèrbia, mentre 1300 homes i 800 geners comandats per Halil Pasha ocuparen Tràcia,^[73] on els habitants locals no podien conrear les seves terres, ja que els turcoples estaven saquejant i robant el camp. Amb l'ajuda de 2000 cumans o serbis enviats pel rei serbi Stefan Milutin i els genovesos, que impediren que els turcoples escapessin per mar, aquests van ser massacrats el 1312 a la Batalla de Gal·lípoli.

L'any 1312 la companyia, representada per Roger Desllor, reconeix per senyor l'infant Mamfret, fill de Frederic de Sicília.^[74] A causa del fet que Manfret^[Nota 19] comptava amb només 5 anys quan fou investit amb el Ducat d'Atenes, el jurament de fidelitat es féu al cavaller empordanès Berenguer Estanyol, el qual fou enviat a Grècia amb 5 galeres, el qual actuà com a capità en lloc de Manfret i prengué el relleu de Desllor com a cap de la companyia.

L'Infant Ferran de Mallorca i la conquesta del Principat d'Acaia

Pel seu matrimoni amb Isabel de Sabran (febrer 1314) l'infant Ferran s'aproprià dels drets del Principat d'Acaia.^[75] a partir d'aquest moment l'infant inicià els preparatius per a la conquesta del principat.

L'Infant Ferran de Mallorca arribà al Principat d'Acaia el 1315. A la Batalla de Picotin, derrotà les tropes de Matilda d'Hainaut i el seu marit Lluís de Borgonya. Aquest contratacà intentant infructuosament capturar el Castell de Calandritsa que estava sota el control de l'Infant Ferran de Mallorca. Davant del fracàs del setge, Lluís de Borgonya es retirà a Patras, on rebé els reforços del governador de Mistra. Lluís de Borgonya, coneixedor de la pròxima arribada dels reforços enviats per la Companyia Catalana d'Orient des del Ducat d'Atenes i d'altres enviats des del Regne de Mallorca, es decidí a presentar batalla a Glarentza. L'Infant Ferran de Mallorca va morir a la Batalla de Manolada el 5 de juliol del 1316 abans de l'arribada dels reforços de la companyia.

Les repúbliques militars catalanes

El Partenó d'Atenes fou convertit pels almogàvers en un temple catòlic dedicat a Santa Maria

Posteriorment a la batalla de Cefis la companyia s'assentà en el Ducat d'Atenes. Un cop consolidada la seva posició, la companyia es trobà en la posició de mirar de col·locar-se sota el comandament d'un senyor per tal de reafirmar els seus dominis.

Com ja s'ha indicat anteriorment la companyia recorrerà als seus «senyors naturals», la companyia s'adreça a Frederic II de Sicília, sol·licitant que si els hi volia enviar un dels seus fills la companyia li juraria fidelitat a aquest i li confiarien ses possessions. Roger Desllor, es desplaça a Sicília amb les demandes de la companyia, les quals són acceptades per Frederic: nomenant l'infant Manfret nou senyor de la companyia.

En els capítols estipulats en la cort de Sicília demostren el fet que, si bé necessitada d'un senyor, la companyia no desitja reconèixer com a senyor a Frederic sinó mantenir la seva autonomia, escollint un senyor propi. Així mateix els capítols recullen que el ducat es regira segons els costums vigents a Aragó o a Barcelona.

Donada la curta edat de l'infant Manfret, Frederic designa com a Vicari General a Berenguer Estanyol, d'Empúries. Durant 5 anys Berenguer estanyol actuà com a cap de facto de la companyia, en aquest temps les accions d'aquest foren d'un eminent sentit pràctic, plantejant relacions amb els estats veïns, evitant accions espontànies i repel·lint atacs per part del Dèspota de l'Epir i l'Imperi Oriental.

A la mort de l'infant Manfret (1317) el ducat passà a mans de Guillem de Sicília, fill de Frederic. Com en el cas d'en Manfret, el control de la companyia caigué en mans d'un vicari general: Alfons Frederic d'Aragó, fill natural de Frederic II, el qual reemplaça a Estanyol en el càrrec.

Sota el vicariat d'Alfons Frederic els dominis de la companyia prenen la seva màxima dimensió. Pel seu matrimoni amb Marulla de Verona, filla de Bonifaci de Verona, li va aportar en dot Egina i la senyoria de Carist de l'illa de Negrepont (Eubea) i es conqueriren diverses parts de Tessàlia que foren unides al ducat d'Atenes, formant d'aquesta manera el Ducat de Neopàtria.

La Companyia s'organitzà com una república militar catalana, que era la propietària legal dels dos ducats. Creà institucions i escollí els seus propis governants que estaven sota el vassallatge nominal dels descendents de Frederic II de Sicília. La màxima autoritat de la república militar era el duc, la vida pública s'articulà a través de la Universitat de Cetines i els funcionaris es regiren pels Usatges de Barcelona.

Durant, aproximadament, dues dècades la Companyia mantingué encara una estructura militar, si bé el Duc d'Atenes era el cap absolut d'aquesta, normalment delegava el seu poder en un governador. Aquesta figura prengué diferents denominacions en els primers anys: *Capitaneus* (com Berenguer Estanyol), *Presidens* (Alfons Frederic) o bé *vicarius generalis*. Amb tot durant aquest període el governador aglutinava el poder civil i militar. A partir de 1331 els dos poders començaren a dissociar-se. El duc nomenava la cancelleria, mentre que la companyia escollia síndics i consellers. Tot seguin els usos catalano-aragonesos es desenvolupà una organització perifèrica dels ducats en Verguers i Castellans, mentre que altres ciutats importants (com Tebes, Neopàtria i Siderocàstron) constituïren les seves universitats individuals.

Incorporació a la Corona d'Aragó

El domini dels ducats es perllongà durant 70 anys i no fou fins al 1380, ja en els temps de Pere el Cerimoniós, que ambdós territoris quedaren formalment units a la Corona d'Aragó. Al cap de vuit anys, el 1388, i uns 80 anys després que els catalans el conquerissin, el Ducat d'Atenes caigué en mans del florentí Nerio Accianoli, que també ocupà el Ducat de Neopàtria l'any 1390.

Cronologia

Guia geogràfica

Testimoniatsges sobre la presència de la companyia^[Nota 20]

Els Balcans el 1355 Mapa detallat

La presència de la companyia va deixar una empremta en el fòlklore i el llegendari popular de les diferents regions on passaren (àrea Balcànica i Grècia). Val a dir que part d'aquest substrat ha arribat fins a l'actualitat i que gran part d'aquest (si no tot), a causa de la devastació provocada pels almogàvers, és de caràcter negatiu.

De la regió de la Tràcia ens arriba el famós refrany: *"que la venjança dels catalans caigui damunt teu"*, tramès per Montcada.

A Bulgària les expressions *"català"* i *"fill català"* signifiquen "home malvat, sense ànima, torturador". Aquesta mala fama arribà a transcendir els límits del fòlklore per a influir en poetes com Ivan M. Vazov qui en el poema *Pirates*, publicat per primer cop l'any 1915, cita als catalans al costat dels turcs com els majors opressors de la nació búlgara.

A Tessàlia l'expressió "Ets un català!" era proferida com a insult fins a finals segle XX.

A Grècia:

- A Atenes els nens de la dita ciutat acompanyaven el seu joc amb la següent cançó insultant:

*"Franc, vareg,
"pitsi" català,
et rentes, et pentines,
i amb merda t'empastifes"*

- A la regió de Parnàs es recollí el refrany: *"Vaig fugir dels turcs per caure en mans dels catalans"*
- A l'illa d'Eubea se sap que a la primera meitat del segle XX la paraula "català" era proferida a la regió de Kàristos com a insult i es té documentada la utilització d'una forma aberrant d'aquest mot com a renom sarcàstic:

"Catalós. Renom d'un camperol desvagat del poble de Pírgos, a la regió de Kàristos.(...). A vegades es donà a aquells a qui es vol insultar"

- A Hipati (Patres capital del Ducat de Neopàtria) encara hi són presents moltes maledicències, llegendes i cançons.

Quant a toponímia al proper poble de Milees hi ha un rierol que porta per nom Català
Refransys i dites:

"Que et vegi sota l'espasa d'un català"
"El grec es rentava i el català s'emmerdava", en referència a la brutor dels catalans (tret que es força emprat, en tota Grècia, per descriure als catalans).
En referència a la irreverència dels catalans vers la religió hi trobem diferents exemples:

"El català menja carn fins i tot en Divendres Sant",
"Dejuna com el català", per referir-se a qui no dejuna.

Vers el cançoner popular també hi son presents diferents exemples:

a la balada popular *La maledicció de l'abandonada*, entre les calamitats que desitja la protagonista a qui l'abandonat hi apareixen els següents versos:

*"Que caiguís sota espases franques i en mans de catalans
que et lliguin les mans amb unes manilles i t'estrenyin el coll amb un garrot"*

cançó de bressol cantada fins fa poc a Hipati:

*"Surt el sol per Arta
i il·lumina tota Patres.
Senyor sol i rei,
dóna'm força i coratge
per cenyir-mes set espases
i lluitar contra els francs,
contra els francs i els varegs,
contra els gossos catalans.
Gos català,
no dejunes el divendres,
ni dejunes el dissabte,
quan Crist és a la tomba.
Els fills de la Romània
són com lleons en el seu cor,
són com lleons, són com falcons,
són com els dofins del mar"*

Així mateix a la regió de Mani, al sud de Lacònia, es conserva un record admiratiu dels almogàvers i el mot català fou utilitzat a vegades com a nom propi, com a exemple al poble de Piondes (Làguia) existia fins fa ben poc una família amb el cognom "Català". A la regió peloponesa de l'Argòlida, "catalana" era el pitjor insult que es podia dir a una dona, com es posa de manifest en l'expressió "*Ah catalana, mil torts m'has fet*".

A l'actual Albània

El mot "català" significa "home lleig i dolent"

Així mateix per "Català" ("Katallani") es designa, en el fòlklore albanès, un monstre amb un sol ull, que recorda en molts aspectes al ciclop Polifem. Dit ciclop apareix representat com un ferrer salvatge que s'alimenta de carn humana, sense genolls, per la qual cosa no es pot ajupir, i amb cames llargues com pals de vaixell. A ell s'hi enfronta un jove heroi anomenat Dedaliya que el venç amb ajut de la seva astúcia. Aquesta tradició, en diferents versions, s'anomena normalment amb el títol de *Dedalia dhe Katallani* (*Dedalia i el Català*).

Reparació històrica de Catalunya a la comunitat grega d'Athos

L'any 2005 el portaveu de la Generalitat de Catalunya i conseller de Política Territorial, Joaquim Nadal, va inaugurar la restauració de la torre del tresor del monestir, finançada amb 240.000€ per la Generalitat de Catalunya com a desgreuge per les massacres que les tropes catalanes dels almogàvers van cometre-hi el segle XIV.^[76] La torre del tresor és un antic trull que acull l'esplèndida col·lecció d'obres d'art regalades al monestir al llarg de la història pels emperadors bizantins, els tsars de Rússia i altres monarques cristians.

Notes

1. Theodulus Monachus, "diputació, missatge o ambaixada a l'emperador Andrònic Paleòleg", publicada per primera vegada per J.F.Boissonade, *Anecdota Graeca e codicibus regiis: Vol. II* (<http://books.google.cat/books?id=CxUOAAAYAAJ&hl=ca>) a Paris l'any 1830. Dita epístola no és més que un elogi al general Khandrinós, enviat per l'emperador a lluitar contra els catalans i deturar la invasió de Tessàlia, fet que aconseguí. El to i la retòrica emprada fa pensar, segons Antoni Rubió i Lluch, "que l'autor només cercava un tema de lluïment retòric o escalabornar el quadre més paorós de la venjança catalana". Dita epístola es pot dividir en quatre parts: les crueltats comesses a la

- Tràcia, les de Tessàlia, les del Mont Athos i per últim les de Macedònia
- Pels noms que portaven i se'ls designava, és segur que el seu origen estaria en l'organització militar sarraïna. El mateix nom d'almogàver està relacionat amb l'àrab *gawara* que significa *fer una expedició militar, fer una algarada*. Però és que, a més, els que els dirigien, tant l'adalil (de l'àrab *dalla, ensenyar el camí*) com l'almugatèn (de l'àrab *almucaddem, el capità, el que dirigeix*) portaven termes derivats de l'àrab.
 - En aquest document i en la resposta d'Entença enviada al monarca des de Messina, el 20 de juny de 1304^[25] s'esmenten uns missatges de viva veu confiats a un tal Torelles de Vilafranca. El més probable és que aquests fessin referència a la intenció de Frederic de Sicília d'aprofitar la presència almogàver en benefici propi.^[24]
 - Cal destacar la forta amistat entre Roger de Flor i Berenguer d'Entença, d'aquesta amistat en deixa constància Ramon Muntaner en diferents passatges de la Crònica,^[48] així com diferents documents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó recopilats per Rubió i Lluch en el Diplomatarí d'Orient Català^[49]
 - Fill il·legítim de Pere el Gran i germanastre de Frederic i Jaume II
 - Tot sembla indicar que Berenguer d'Entença no col·laborà amb Frederic, ja que en aquest afer actuava seguint les instruccions de Jaume II d'Aragó trameses, probablement, per Torelles de Vilafranca. El rei de Catalunya-Aragó temia la pertorbació que podia provocar en el precari equilibri de la Mediterrània que provocaria si el seu germà atacava Constantinoble sense el consentiment de Carles de Valois.
 - és una errada històrica i geogràfica per part de l'autor. La venjança esclata a Tràcia, tot i que l'ús d'aquesta no afecta l'estructura del vers.
 - La República de Gènova, gelosa de la influència que adquirien els Catalans a Constantinoble i el temor a que aquests cooperessin amb Carles de Valois intentaren augmentar la desconfiança entre Andrònic i la Companyia, per tal de mantenir el seu estatus. En trobar-se Entença amb l'armada l'armada d'en Doria no s'havien declarat hostilitats entre els dos pobles. Doria aprofità l'ocasió per deslliurar-se d'Entença, persona de major prestigi que quedava a la companyia, prèvia consulta amb el genovesos de Constantinoble i l'Emperador Andrònic.^[54] Gènova fingí desautoritzar l'acció en diferents cartes enviades a Jaume II^[55]
 - Romania era una de les denominacions que rebé l'Imperi Bizantí
 - Ramon Muntaner cita el segell com a : *Segell de la host dels francs que regnen lo regne de Macedònia*
 - Montcada descriu el segell: format amb "la imatge de Sant Jordi i a l'orla les lletres: *Segell de la host dels francs que regnen a Tràcia i Macedònia*"
 - Finlay quantifica aquesta incorporació en 2000 homes provinents de les tribus d'Aidin. Afegeix que en aquest moments la companyia constava de 880 homes a cavall i 2000 d'infanteria, els quals eren comandats per Isaac Melek, descendent de soldans Seljoïtes^[64]
 - Per tal d'evitar reconèixer Frederic II de Sicília com a cap Rocafort proposà públicament que es fes jurament de vassallatge a l'infant Ferran. Com calia esperar l'infant es negà quedant la qüestió irresolta.^[66]
 - Tanmateix aquest jurament de fidelitat forçat per en Rocafort no es féu sense el consentiment de Jaume II el qual remet una recomanació a En bernal de Rocafort i a la companyia, l'obediència a en Carles, escrita a València el 10 de Maig de 1308^[67]
 - En el monestir de Chilandari es conserva un fresc que es creu que representat la derrota de la companyia per intervenció divina
 - Ramon Muntaner no cita dits atacs als monestirs del mont Athos, mentre que Pachymeres els hi dedica, tan sols, quatre paraules.^[68]
 - El nom de *Laura* es donava a monestirs on no hi havia vida comunitària i cada monjo posseïa una part de l'edifici en que habitava. Es suposa que dits monjos havien arribat a la perfecció quan emprenien aquest estil de vida independent. De fet, però, aquest abandó de la vida comunitària va ser una relaxació de la vida monàstica a Bizanci. Actualment es segueix practicant en alguns dels monestirs del mont Athos^[69]
 - L'u de juliol de 1308 Jaume II notifica a Arnau de Vilanova que ha ordenat a la Companyia que no ataquí els monestirs del Mont Athos, a recomanació d'aquest^[70]
 - L'infant Manfret (1308-1317): Fill segon de Frederic de Sicília, va ser el primer duc d'Atenes de la casa d'Aragó, morí el 1317 sense poder exercir pròpiament el seu càrrec
 - Els testimoniatges aquí escrits són recollits de l'annex I escrit per Eusebi Ayensa inclòs en el llibre *El record dels catalans en la tradició popular, històrica i literària de Grècia*

Referències

- 1305: *Sigillum felicis exerciti Francorum in Romaniae parte comorantis*
- 1312: *Societatis exercitus catalanorum*, Arxiu Vaticà,

- Carta de Climent V, del 2 de maig del 1312
3. 1312: *Societatis cathalanorum commorantium in partibus Romaniae*, Arxiu Vaticà, Carta de Climent V, del 2 de maig del 1312 (C.L. Bolea; Almugàvares, pag. 150
 4. 1321: document datat el 6 d'octubre de 1321 (G.M. Monti; Nuovi Studi Angioini, pag.614)
 5. RILEY-SMITH, Jonathan [1987]. *The Crusades: A History*. 2a ed.. New Haven, Connecticut: Yale University Press, 2005, p. 222–223. ISBN 0-8264-7270-2.
 6. FINLAY, George. *A history of Greece, from its conquest by the Romans to the present time, B. C. 146 to 1864* (<http://www.archive.org/details/ahistorygreece05unkngoog>) (en anglès). Oxford: Clarendon press, 1877., P.370 (<http://www.archive.org/stream/ahistorygreece05unkngoog#page/n385>)
 7. FINLAY, George. *A history of Greece, from its conquest by the Romans to the present time, B. C. 146 to 1864* (<http://www.archive.org/details/ahistorygreece05unkngoog>) (en anglès). Oxford: Clarendon press, 1877., PP.363-364 (<http://www.archive.org/stream/ahistorygreece05unkngoog#page/n378>)
 8. (limited preview) (<http://books.google.cat/books?id=Cbj2G4l7eIYC&pg=PA5&ots=a1AhurHzHu&dq=beylik&output=html&sig=VTuPvTM8SoOXkXeMsWFic69Z8k8&hl=ca>) Kate Fleet. *European and Islamic Trade in the Early Ottoman State: The Merchants of Genoa and Turkey* ISBN 0521642213. Cambridge University Press, 1999.
 9. (anglès) H. J. Chaytor, *A History of Aragon and Catalonia* (<http://libro.uca.edu/chaytor/achistory.htm>) cap. 7
 10. Jordi Bolòs, Diccionari de la Catalunya Medieval, *Croada*, p. 92-93
 11. F. Valls i Taberner i F. Soldevila, p. 186
 12. Històries de Catalunya, els almogàvers (<http://www.tv3.cat/historiesdecatalunya/cronologia/cron103453014.htm>)
 13. «batalla del coll de Panissars (<http://www.encyclopedia.cat/EC-GEC-0048837.xml>)». *L'Enciclopèdia.cat*. Barcelona: Grup Enciclopèdia Catalana.
 14. SOLDEVILA I ZUBIBURU, Ferran. *Història de Catalunya* (<http://books.google.cat/books?id=b44fRo7VnkwC&pg=PA372&lpg=PA372&dq=almogavers+panissars&source=bl&ots=4gaGBcP8iN&sig=f-wd6Uo6W0TIR-32b-4w6AJ1Ffw&hl=ca&sa=X&ei=d518T9GiJomJhQe40-ijDA&ved=0CEsQ6AEwBw#v=onepage&q=almogavers%20panissars&f=false>). Editorial Alpha, 1962, p. vol.3, p.372.
 15. Montcada, cap.II
 16. FELDMAN, Ruth Tenzer. *The Fall of Constantinople* (<https://books.google.es/books?id=-Ngv27cosOgC&pg=PA52&dq=Rutger+von+Blum&hl=ca&sa=X&ved=0ahUKEwiovNyh14fKAhVEuhoKHREvDY0Q6AEIzAB#v=onepage&q=Rutger%20von%20Blum&f=false>) (en anglès). Twenty-First Century Books, 2008, p. 52. ISBN 0761340262.
 17. Enciclopèdia. cat, Roger de Flor (http://www.encyclopedia.cat/fitxa_v2.jsp?NDCHEC=0027222&SFR=1)
 18. Muntaner, Cap. 165
 19. Montcada, cap.V
 20. Sáez Abad, cap. 3
 21. (anglès) Osman Ghazi and the Emergence of the Ottomans (<http://islamicceramics.ashmolean.org/Iznik/osman.htm>)
 22. Muntaner, Cap. 201
 23. Rubió, *Diplomatari*, Document IX
 24. jornades Científiques IEC p.53
 25. Rubió, *Diplomatari*, Document X.
 26. Sáez Abad, cap. 4
 27. Muntaner, Cap. 202
 28. Montcada, cap. VIII
 29. (anglès) Handbuch Der Orientalistik: Sources on Alans; Agustí Alemany, Denis Sinor, Bertold Spuler, Hartwig Altenmüller «Enllaç (http://books.google.cat/books?id=8bZ4c5oZpNAC&vq=aulax&dq=aulax+1304&hl=ca&source=gb_s_summary_s&cad=0)».
 30. Montcada, cap.X
 31. Sáez Abad, cap. 5.1
 32. Montcada, cap.XII
 33. Muntaner, cap. 204
 34. (castellà) Ibn Jaldún; Exposición: El Mediterráneo en el siglo XIV: auge y declive de los imperios: la Península Ibérica, el entorno Mediterráneo «Enllaç (http://books.google.cat/books?id=1TIZvLz-hjC&pg=PA221&dq=aulax+1304&hl=ca&source=gb_selected_pages&cad=0_1#PPA184,M1)».
 35. Pachymeres 1308
 36. Sáez Abad, cap. 5.2
 37. Montcada, cap.XIII
 38. Alguns historiadors consideren que es tracta d'una altra plaça
 39. Muntaner cap. 205
 40. Montcada, cap.XIV
 41. Muntaner, cap. 206
 42. Muntaner, cap. 207
 43. Montcada, cap. XV
 44. Montcada, cap.XVI
 45. Sáez Abad, cap. 5.3
 46. Montcada, cap.XVII **Error de citació: Invalid <ref> tag; name "Montcada_cap.XVII" defined multiple times with different content Error de citació: Invalid <ref> tag; name "Montcada_cap.XVII" defined multiple times with different content**
 47. **Error de citació: Etiqueta <ref> no vàlida; no s'ha proporcionat text per les refs amb l'etiqueta Biografies**
 48. Muntaner, cap. 194, 199 i 211
 49. Rubió, *Diplomatari*, document XXI
 50. Jornades Científiques IEC p.54
 51. Muntaner, Cap. 215
 52. Montcada, cap.XXXI

53. G.Finlay, *A history of Greece from its conquest by the Romans to the present time, BC 146 - AD 1864*, Clarendon Press (Oxford 1877), tom III, pàg 400
54. Pachymeres vol.II, Bonn, 1835, p.536
55. Rubió, *Diplomatari*
56. Montcada, cap. XXXIV
57. Montcada, cap.XXXV
58. Muntaner, cap.218
59. Montcada, cap.XXXV i Muntaner
60. Muntaner, cap. 221
61. Montcada, cap.XXXVIII
62. Montcada, cap.XL
63. Muntaner, Cap. 228
64. G.Finlay, *A history of Greece from its conquest by the Romans to the present time, BC 146 - AD 1864*, Clarendon Press (Oxford 1877), tom III, pàg 403
65. G.Finlay, *A history of Greece from its conquest by the Romans to the present time, BC 146 - AD 1864*, Clarendon Press (Oxford 1877), tom III, pàg 404
66. Jornades Científiques IEC p.56
67. Rubió, *Diplomatari*, document XXXIX
68. Pachymeres vol.II, Bonn, 1835, p.651, línia 14-15
69. D.Benetos, J.Nadal p.36
70. Rubió, *Diplomatari*, document XL
71. Montcada, cap.LX
72. Montcada, cap.LXII
73. NICOL, Donald M. *The Last Centuries of Byzantium, 1261-1453* (<https://books.google.cat/books?id=y2d6OHLqwEsC&pg=PA139&dq=Gallipoli+1312&hl=ca&sa=X&ei=5RbFVIWgNIbnUsKCgvAP&ved=0CCMQ6AEwAQ#v=onepage&q=Gallipoli%201312&f=false>) (en anglès). Cambridge University Press, 1993, p. 138. ISBN 0521439914.
74. Rubió, *Diplomatari*, Document LIII
75. Rubió, *Diplomatari*, Document LXIX
76. «Crònica d'una reconciliació (http://www.gencat.cat/cooperacioexterior/cce/hemeroteca/athos_elpunt.pdf)». El Punt, 10/10/2005. [Consulta: 6 abril 2012].

Bibliografia

Obres citades

- BOLEA ROBRES, Chusé L. *Almugávares. Via Sus!* (en castellà). Saragossa: ARA Cultural, 2010. ISBN 978-84-613-8317-7.
- FERRER I MALLOL, Maria Teresa. *Els catalans a la Mediterrània oriental a l'edat mitjana: Jornades Científiques de l'Institut d'Estudis Catalans, Secció Històrico-arqueològica : Barcelona, 16 i 17 de novembre de 2000* (<http://books.google.cat/books?id=wSFPiapijL5sC&hl=ca>). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2003. ISBN 8472836703.
- FINLAY, George. Tozer, Henry Fanshawe (ed.). *A history of Greece, from its conquest by the Romans to the present time, B. C. 146 to 1864* (<http://www.archive.org/stream/ahistorygreece05unkngoog>). 1887a ed. (en anglès). Oxford: Clarendon Press, 1887.
- MONTCADA I DE MONTCADA, Francesc de. *Expedición de los catalanes y aragoneses contra turcos y griegos* (<http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/12048064229088281865624/index.htm>) (en castellà), 1623.
- MUNTANER, Ramon. *Crònica de Ramon Muntaner, 1325-1332*.
- PACHYMERES, Georgius. *De Michaele et Andronico Palæologis libri tredecim* (<http://books.google.cat/books?id=QgobAAAIAAJ&hl=ca>) (en grec i llatí). Editat per Weber, 1835, 1308.
- RUBIÓ I LLUCH, Antoni; FERRER I MALLOL, Maria Teresa. *Diplomatari de l'Orient català (1301-1409)* (<http://books.google.cat/books?id=25pZibNOs0MC&hl=ca>). 2001a ed. (en català). Institut d'Estudis Catalans, 1947, p. 798. ISBN 9788472836129.
- RUBIÓ I LLUCH, Antoni; AYENSA I PRAT, Eusebi. Eusebi Ayensa i Prat (ed.). *El record dels catalans en la tradició popular, històrica i literària de Grècia* (<http://books.google.cat/books?id=kfokgVRYnR0C&hl=ca>). Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001, p. 159. ISBN 8484153185.
- SÁEZ ABAD, Rubén. *Los Almogávares y la amenaza turca 1303-1312* (en castellà). Madrid: Almena, 2008 (Guerreros y Batallas, núm. 49). ISBN 9788496170933.
- VILANOVA, Arnau; NADAL CANYELLAS, Juan; BENETOS, Dionisio. Anscari M. Mundó (Ed.). *Arnaldi de Villanova tractatus octo in græcum sermonem versi: (petropolitanus græcus 113)* (<http://books.google.cat/books?id=SOcBRrvGlukC&hl=ca>). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2002, p. 446.

Altres obres

- Nicephorus Gregoras, *Bizantinae Historiae* ([http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_1295-1360__Nicephorus_Gregoras__Bizantinae_Historiae_\(MPG_148_0119_1450\)__GM.pdf.html](http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_1295-1360__Nicephorus_Gregoras__Bizantinae_Historiae_(MPG_148_0119_1450)__GM.pdf.html)) (1351) (grec) i (latí)
- Johan Ferrández d'Heredia/Bernardo de Jaca: *Libro de los fechos et conquista del principado de Morea* (1393)(aragonès)
- Jerónimo Zurita: *Anales de la Corona de Aragón. Libro VI* (http://www.dpz.es/ifc2/libros/ebook2473_3.pdf) (1562-1580) (castellà)
- Charles Le Beau, Hubert Pascal Ameilhon: *Histoire du Bas-Empire* (http://books.google.cat/books?id=mW02AAAAMAAJ&pg=PP9&hl=ca&source=gbs_selected_pages&cad=0_1) (1835) (francès)
- (castellà) Antoni Rubió i Lluch: *La expedición y dominación de los catalanes en Oriente juzgados por los griegos* (1887)
- Antoni Rubió i Lluch: *Els governs de Matheu de Moncada i Roger de Llúria en la Grècia catalana (1359-1370)* (1912)
- Antoni Rubió i Lluch: *La Grècia catalana des de la mort de Frederic III fins a la invasió navarresa (1377-1379)* (1920)
- Antoni Rubió i Lluch: *La Companyia catalana sota'l comandament de Teobald de Cepoy* (Miscel·lània Prat de La Riba, 1, p. 219-270) (1923)
- Duguer: *Els documents de l'emperador bizantí Andrònic II per a CatalunyaAragó en el regnat de Jaime II*, Estudis Universitaris Catalans XVIII (1933)
- Loernetz: *Athènes et Néopatrie. Regestes et notices pour servir d l'histoire des duchés catalana* («Archivum Fratrum Praedicatorum» XXV, 1955; i XXVIII, 1958) (francès)
- Alfonso Lowe: *The Catalan Vengeance* Ed. Routledge and K. Paul (1972)(anglès)
- Ferran Valls i Taberner i Ferran Soldevila, *Història de Catalunya* Editorial Selecta, 3a edició. Barcelona (1972)
- Kenneth M. Setton: *Catalan Domination of Athens, 1311-1388* (1975)(anglès)
- H.W. Hazard: *The fourteenth and fifteenth centuries (A History of the Crusades, volume, III)* (<http://digi.library.wisc.edu/cgi-bin/History/History-idx?id=History.CrusThree>) (1975) (anglès)
- Agustí Alemany, Denis Sinor, Bertold Spuler, Hartwig Altenmüller: *Handbuch Der Orientalistik: Sources on Alans* (http://books.google.cat/books?id=8bZ4c5oZpNAC&vq=aulax&dq=aulax+1304&hl=ca&source=gbs_summary_s&cad=0) (2000) (anglès)
- Ernest Marcos Hierro: *Almogàvers. La història* (<http://www.esferallibres.com/libros/librodetalle.html?libroISBN=8497343174>) L'esfera dels llibres (2005) ISBN 8497343174

Novel·les de ficció històrica

- Daniel Closa i Autet: *El secret de l'almogàver* (2000)
- Francesc Puigpelat i Valls: *La ruta dels almogàvers. Un viatge a Grècia i Turquia* (2001)
- Francesc Puigpelat i Valls: *Roger de Flor, el Lleó de Constantinoble* (2002) (Reeditat el 2004)
- Lluís Noguer i Pastó: *Almogàvers a la força* (2002)
- Guillermo Rocafort: *Yo, Berenguer de Rocafort: Caudillo Almogavar* (2006)(castellà)
- Maria Carme Roca: *Pedra Foguera* (2006)
- (castellà) Francisco Oliver Jarque: *La promesa del Almogavar* (2007)(castellà)
- Robert Tissani: *Sangre sobre Bizancio. El Almogavar* (2007)(castellà)

Enllaços externs

- Enciclopèdia Catalana: Expedició dels almogàvers a Orient (http://www.enciclopedia.cat/fitxa_v2.jsp?NDCHEC=0152324)
- Enciclopèdia Aragonesa: Almogàvers (http://www.enciclopedia-aragonesa.com/voz.asp?voz_id=792&tipo_busqueda=1&nombre=almogavares&categoria_id=&subcategoria_id=&conImágenes=) (castellà)
- La Gran Companyia Catalana (<http://webs.racocatala.cat/almogavers/principal.htm>)
- Els Almogàvers (<http://usuarios.lycos.es/websiracusa/almogavers.htm>)
- Mapa de la Companyia Catalana al departament d'història de l'Acadèmia Militar de West Point (<http://www.dcean.usma.edu/history/web03/atlases/AncientWarfare/AncientGifsV1.0/CatalanCompanyV1.0.gif>)
- Catalunya Ràdio; En guàrdia: *El rastre dels almogàvers* [podcast]. [Consulta: 18 abril].

A Wikimedia Commons (https://commons.wikimedia.org/wiki/P%C3%A0gina_principal?uselang=ca) hi ha contingut multimèdia relatiu a: ***Gran Companyia Catalana***

Obtingut de «https://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Gran_Companyia_Catalana&oldid=16741758»

Categories: Cos dels almogàvers | Guerres Otomano-Bizantines

- Darrera modificació de la pàgina: 4 abr 2016 a les 22:17.
- El text està disponible sota la Llicència de Creative Commons Reconeixement i Compartir-Igual; es poden aplicar termes addicionals. Vegeu les Condicions d'ús. Wikipedia® (Viquipèdia™) és una marca registrada de Wikimedia Foundation, Inc.